

00. Van één naar zes en weer naar één
*Hoe vanuit één parochie andere ontstonden
en zij weer één parochie werden.*

Voor sommigen is het vanzelfsprekend dat er kerken in het landschap staan en kerkdeuren openzwaaien. Het is niet vanzelfsprekend! Eens waren die kerken er niet.

Wie de geschiedenis van dorpen, plaatsen, steden en landen bekijkt ziet kerken verrijzen, verdwijnen en samengaan. In het territorium van De Goede Herder Parochie was dat niet anders. Het wordt ook nooit anders!

Kerken staan, leuk of niet, in de maatschappelijke context van de tijd. De tijden veranderen, altijd.

Alleen de Ene - God - is De Eeuwige Constante.

Hier de geschiedenis van De Goede Herder Parochie Emmen-Erica door de eeuwen heen, in de context van tijden die veranderden.

01. In vogelvlucht van prehistorie tot reformatie

'De aarde was woest en leeg.'

(Genesis 1, 2a)

Het begin van Bijbelboek Genesis gold ook voor het gebied van onze parochie, onderdeel van het Bourtangermoeras. Een immens hoogveengebied. Hier en daar in die desolate wereld: leven.

Volgens archeologisch onderzoek was de mens(achtige) Neanderthaler de eerste bewoner. Bij de bouw van de wijk Angelslo werden sporen ontdekt van boerderijen uit de bronstijd. Aanwezige hunebedden bewijzen prehistorisch leven. Dat geldt ook voor het in 1957 gevonden 'Tempeltje van Barger-Oosterveld'. Een replica staat op het kerkhof van de Gerardus Majella.

Replica Tempeltje van Barger-Oosterveld, RK Kerkhof

Emmen, gelegen op de Hondsrug, was geen woonkern. Er waren wel kleine boerennederzettingen. Emmen werd voor het eerst genoemd 1139, in een oorkonde toen de Utrechtse bisschop het verwierf. Het noemt een boerderij, een hof. Archeologen vermoeden dat het op het huidige Marktplaats stond, bij de klok van Zegering Hadders.

De eerste kerk van Emmen was van eind 8^e eeuw. Emmen werd in 1228 of 1229 afgebrand, ook die kerk, door een bisschop van Utrecht die wraak nam voor de dood van zijn voorganger bij de slag van Ane.

De eerste stenen kerk van Emmen werd in de 13^e eeuw gebouwd. Een nieuwe werd in 1456 tegen de bestaande kerktoren gebouwd. Die toren zelf is van de 12^e of 13 eeuw. De voet bestaat tot drie meter hoogte uit hunebedbrokken. De noordmuur zijn gemetselde kloostermoppen. Volgens het Chartularium van het kruisherenklooster in Ter Apel, was de kerk gewijd aan Pancratius. Die naam is nog gekoppeld aan de Scouting van Erica.

Met de Unie van Utrecht (1579) werd het katholicisme verboden. Katholiek kerkbezit onteigend, praktiserende katholieken vervolgd, gedegradeerd tot

tweederangs staatsburger. *'De aarde was woest en leeg.'* Het zou bijna 300 jaren duren voordat het katholiek geloof in het gebied van onze parochie weer gevierd werd. De datum: 28 oktober 1866. In een dorp dat eerst nog gesticht moest worden: Erica.

Thorbeckes grondwet van 1848 hergaf de katholieken vrijheid. Die wettelijke realiteit was nog niet geland bij het protestantse volksdeel. Heroprichting van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853, leidde tot onrust. In de historie bekend als de 'Aprilbeweging' waarbij koning Willem III, inspelend op protestants populisme, een bedenkelijke rol had. Het kabinet Thorbecke viel, de koning had staatrechtelijke een les geleerd. Vanaf 1853 was onze parochie onderdeel van het (heropgerichte) aartsbisdom Utrecht.

De kerk uit 1456, werd in 1855 afgebroken. Bij de sloop werd onder kalk het restant van katholieke muurschilderingen gevonden. In 1856 werd de kerk opgeleverd die u in het straatbeeld ziet: de Grote Kerk. De oude toren bleef bestaan. De hoge spits werd vervangen door het huidige wit torentje.

In die tijd, 1851, werd de 'Emmerschans' ontmanteld. Een verdedigingswerk bij Emmen, aangelegd vlak voor 1800. Volgens andere lezing dateert het uit jaren van de Grote Opstand, ofwel de Tachtigjarige Oorlog in de volksmond.

02. De eerste bewoners: *'Mijn vader was een zwervende Arameeër.'*

*'Wanneer u in het land bent gekomen
dat de Heer uw God u in eigendom geeft
wanneer u het in bezit hebt genomen en er gevestigd bent,
dan moet u de eerste veldvruchten,
die u oogst in het land dat de Heer uw God u schenkt,
in een korf doen en daarmee naar de plaats gaan,
die de Heer uw God zal uitkiezen om er zijn naam te vestigen.*

Dan moet u staande voor de Heer uw God, het woord nemen en zeggen:

"Mijn vader was een zwervende Arameeër."

(Deuteronomium 26, 1-3, 5)

In de 19^e eeuw kwamen de eerste bewoners in het hoogveengebied. Vooral afkomstig uit het katholieke Emsland, koninkrijk Hannover. Zij trokken uit armoede westwaarts het hoogveen in om nieuwe grond te vinden voor de teelt van boekweit. Teelt voor wie geen geld had. Soms belandden zij onbewust op Nederlands grondgebied.

Er waren ook Hannoveranen die bewust Nederlands grondgebied zochten om politieke redenen. De annexatie van het koninkrijk Hannover door protestants Pruisen (1866), de interne Duitse strijd tegen katholieken in de 'Kulturkampf' (1872-1879). En mannen die, vanwege Pruisisch/Duitse oorlogen, de militaire dienst ontvluchtten waaronder deserteurs.

Vanaf 1850 kwam de turfwinning op gang. Kanalen werden gegraven om het hoogveen te ontwateren en om turf te vervoeren. Een ander deel van de eerste bewoners kwam vanuit Slagharen (voor Hannoveranen een 'tussenstop') deze kant op als kanaalgravers. Dat geldt de eerste bewoners van Erica. Toen het Oranjekanaal en de Bladderswijk gegraven waren vestigden zij zich zuidelijk van Zuidbarge. Zij werden verjaagd door plaatselijke bevolking en kwamen uit op de plek van het huidige Erica.

Het hoogveen werd geleidelijk bewoond en tot ontwikkeling gebracht. Het gros van de bewoners was Duits van oorsprong, katholiek, levend in armoede, door economische en politieke motieven gedwongen zich hier te vestigen.

Armzalig bleef het gebied lang omdat turfwinning er laat opgang kwam. Het woord was onbekend maar er was een energietransitie. Turfwinning was een forse en lange termijninvestering: landaankoop, ontwateren en ontsluiten door te graven kanalen en sloten. Daarna turfwinning. Toen die begon was steenkool al in opkomst. Om investeringen, bij opkomende steenkool, terug te verdienen hadden kapitaalverschaffers slechte arbeidsvoorwaarden en idem loon. Namen als Klazienaveen, Nieuw-Dordrecht, Nieuw-Amsterdam en Amsterdamscheveld geven aan dat kapitaalverschaffers elders woonden. In het veengebied waren vermogende mensen nauwelijks te vinden.

Embedded: Bewoners van Plaggenhut in de jaren 1800 tot 1900

<https://www.youtube.com/watch?v=h7DaGXjMZqY>

Om de geschiedenis van onze parochie, onze voorgangers en een groot deel van onze directe voorouders hedendaags te duiden: zij waren economische en politieke vluchtelingen. Soms ongestraft en onbarmhartig weggejaagd. Dat de inwoners van Zuidbarge 'pioniers' verjoegen stond niet op zichzelf. Daarbij brachten zij een christelijk geloof dat al zo'n 300 jaar verdwenen was.

03. Erica: een dorp en de eerste katholieke kerk

*'Dagelijks gingen ze trouw en eensgezind naar de tempel,
braken bij iemand aan huis het brood,
gebruikten samen hun maaltijden in blijdschap en eenvoud van hart,
loofden God en stonden in de gunst bij heel het volk.*

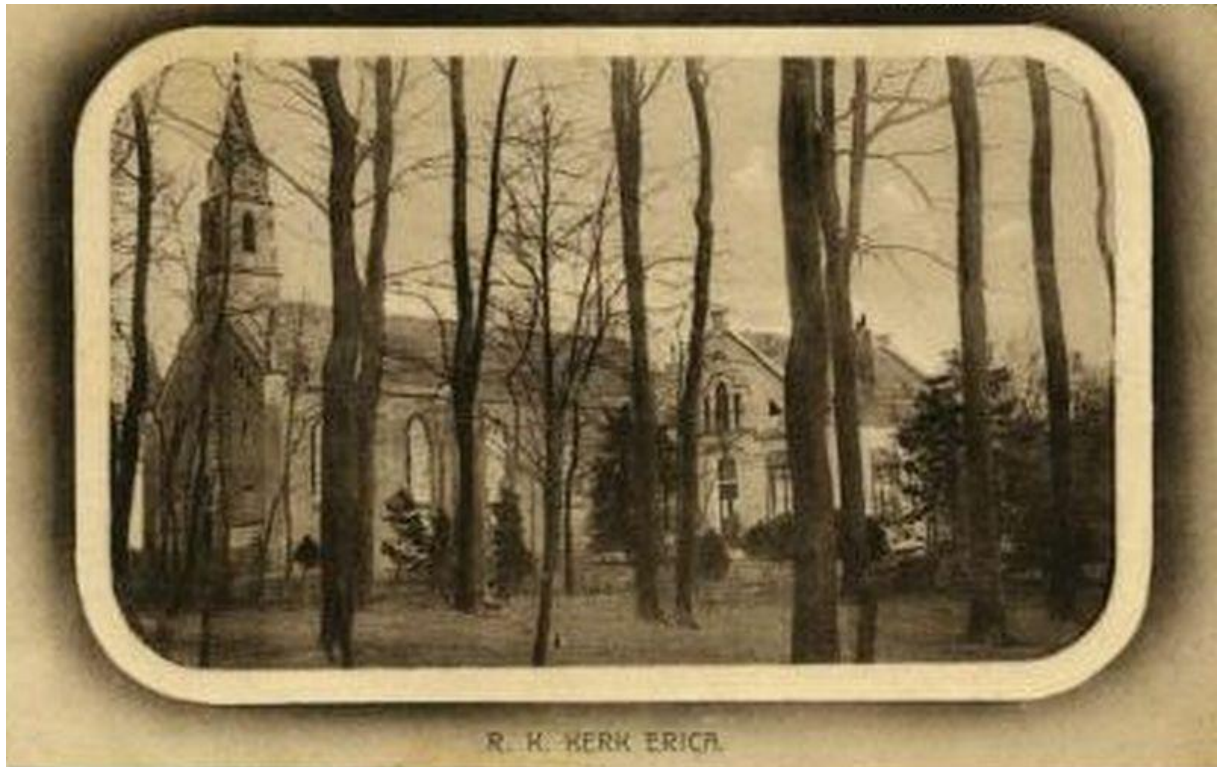
*De Heer breidde hun kring dagelijks uit;
steeds meer mensen werden gered.'*
(Handelingen 2, 46- 47)

Burgemeester L. Oldenhuis Tonckens (1849-1869) was naamgever van Erica. Hij wilde niet weten van 'Nieuw-Slagharen' en liet een bord met 'Erica' plaatsen. De Latijnse naam voor dophei.

Kerkelijk behoorde Erica tot de parochie Nieuw-Schoonebeek (1849). Pastoor G. Th. Holtkamp bediende een immens veengebied zonder wegen. Soms waren parochianen op 5 uur lopen afstand. Hij drong aan een nieuwe parochie op te richten. Dat gebeurde toen hij vertrokken was.

13 September 1866 stichtte aartsbisschop J. Zwijsen de parochie Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen te Nieuw-Amsterdam. Verwijzend naar het 12 jaar eerder afgekondigde dogma dat Mariadevotie een impuls gaf. Er was geen kerk, geen pastorie. De omvangrijke parochie, toevertrouwd aan pastoor H.J. Boermans, grensde aan Nieuw-Schoonebeek (1849), Zandberg (1843) en Coevorden (1787).

In het territorium van onze huidige parochie vierde pastoor Boermans, in een noodkerkje, 28 oktober 1866 de eerste katholieke Mis in de gemeente sinds de reformatie. Het apostelfeest van Simon de IJveraer en Judas Thaddeus, patroon van wanhopige gevallen. In materiële wanhoop was ook de pastoor ijveraer. Een jaar later, 28 oktober 1867, vierde hij de Mis in een stenenkerk met toren en pastorie. Het stond op de plek van de huidige kerk. Ontwerp van de Zwolse architect S. Trooster, gebouwd voor f 18.000,- door de Coevorder aannemer Weertman. Dat geld kwam van elders. De overheid, het Ministerie van Katholieke Eredienst (onderdeel van het Ministerie van Buitenlandse zaken!), betaalde f 5.000,-. De provincie f 2.000,-. De aartspriester in Assen f 1.000,-. Aartsbisschop Zwijsen f 10.000,-.

Oude parochiekerk en pastorie te Erica

Kerken werden en worden gebouwd en in de loop van de jaren aangekleed, verfraaid, etc. Naar mate geld beschikbaar is of iemand daarvoor in eigen buidel tast. Zo kreeg de kerk van Erica in 1870 kerkbanken. Tot dat dan zullen er bidstoelen zijn geweest, anders was het knielen op de kerkvloer. Zitten was nog geen algemene gebedshouding. De pastoor werd in september 1869 verplaatst naar de Lutte.

Met tegenzin ging vanuit Ulft, waar hij kapelaan was, iemand op weg naar zijn nieuwe standplaats Erica: pastoor H.L. Vroom. Hij had geen haast, reageerde niet op brieven van zijn voorganger of hij de meubels wilde overnemen. Bij een bezoek aan de pastorie van Coevorden vertelden de paters franciscanen over het veen. De moed zonk de pastoor in de schoenen. Toen hij arriveerde trof hij de pastorie ongemeubileerd. Een moeizaam begin van vruchtbare jaren.

Bij rondgang door de parochie vond pastoor Vroom dat het te groot was voor één man. 's Winters waren delen ervan onbereikbaar. Hij haakte in op de wens die in Barger-Compascuum leefde om daar een kerk te bouwen. Dat duurde 4 jaren: onderhandelen met gelovigen, gemeente, provincie, de staat (nu via het Ministerie van Justitie) en aartsbisdom. In 1873 was de eerste afscheiding van Erica. De parochie H. Joseph werd gesticht. De schuur van J.B. Wilkens diende als kerk, nog te vinden in het Veenpark.

Pastoor Vroom had kennis van bosaanplanting. In 1871 verrees het Kerkenbos, de meeste bomen door hem zelf geplant. Van overal sleepte hij gratis bomen aan, collecteerde elders voor bomen waarvoor betaald moest worden. De tuin werd ook door hem aangelegd. Naarmate de tuinvijver groter werd, groeide in het Kerkenbos de heuvel. Hemelvaartsdag 1874 was de eerste processie in het Kerkenbos. Dat werd herhaald op Maria Tenhemelopneming. Vanaf toen een traditie. Pastoor Vroom regelde polychromering van de kerk. Bij zijn 25-jarig priesterfeest schonken parochianen een luidklok met de tekst: 'Moedermaagd, zonder smet ontvangen, bescherm de bewoners van Erica'. In mei 1877 werd pastoor Vroom verplaatst naar Bedum.

Een heel bijzondere priester

Opvolger pastoor J.H. Geerdes had wegens ziekte (1880-1881) een unieke assistent, de priester H.A.R. (Henri) Kleinschmit. Hij was nog geen kapelaan, dat volgde in 1891. Geboren in 1846 te Sneek, ging daar naar het gymnasium. In 1867 tekende Henri, met zijn broer Adolph, voor de militaire dienst: in het leger van de paus! Hij was zouaaf, rang sergeant!

De paus had ooit nog een wereldlijke staat, de Kerkelijke Staat waarvan het soevereine Vaticaanstad een overblijfsel is. Die Staat werd bedreigd door het 'Risorgimento' dat streefde naar eenwording van Italië.

De paus zette een vrijwilligersleger in, de Pauselijke Zouaven. Vanuit Nederland kwamen 3.100 jonge mannen de paus militair te hulp. Wie zonder toestemming van koning Willem III in vreemde krijgsdienst trad, en dat deden alle Nederlandse zouaven, was Nederlander af. Wie als zouaaf overleefde keerde vaak stateloos terug, zonder rechten. De vader van de zouaven Kleinschmit, griffier bij de rechtbank te Sneek, was juridisch geschoold. Hij zal ongetwijfeld voor beide zonen koninklijke goedkeuring hebben gevraagd.

Kleinschmit had de 'Bene Merenti', de pauselijke onderscheiding voor militaire verdiensten. In november 1867 vocht hij in de Slag bij Mentana, waarbij troepen van Garibaldi verloren. Na ondergang van de Kerkelijke Staat (1870) kwam hij terug. De volwassen man, met een verhaal, nam op kleinseminarie Kuilenburg plaats tussen de kinderen. Aansluitend ging hij naar het grootseminarie. 19 Augustus 1879 werd Kleinschmit priester gewijd. In slechts 9 jaar had hij, als 'late roeping', zijn opleiding voltooid. In katholieke kring waren zouaven dé helden. Kleinschmit moet in Erica een unieke en geadoreerde verschijning zijn geweest.

150 Jaar na dato geen weldenkende katholiek die terugverlangt naar die Kerkelijke Staat. Laat staan om als Kleinschmit daarvoor de wapens op te nemen. Katholieken zijn boven alles ingezetenen van een spiritueel rijk: het Koninkrijk van God van alle rassen, naties en talen.

Onder het pastoraat van Geerdes kreeg de kerk leien en werd bepleisterd van buiten. In zijn dagen was, na een barre winter die tot april duurde, de eerste grote veenarbeidersstaking (1888). Intens en immens was de misère.

De winter 1885-1886 was ook al streng. Het jaar erop mislukte de oogst van boekweit en aardappelen. Bij die staking werden leger en marechaussee ingezet tegen de stakende bevolking.

In 1904, onder pastoor W.J.M. Ketelaar, volgde een tweede afscheiding van de parochie Erica. Klazienaveen en Nieuw-Dordrecht waren gegroeid. Oprichting van de parochie H. Henricus te Nieuw-Dordrecht volgde, al kwam de kerk in Klazienaveen. De patroon, de Duitse keizer Hendrik II de Heilige, zegt veel over de samenstelling van die parochie. Die parochiestichting had als gevolg dat de kerk van Erica niet uitgebreid hoefde worden.

In dat jaar werd de populaire Gerardus Majella heilig verklaard. De volgende afscheiding was in de maak. Formeel een afscheiding van de parochie Barger-Compasuum maar ook met territorium van de parochie in Erica.

Ironie van het lot: bij de derde afscheiding kon katholiek Erica de inwoners van Zuidbarge uitzwaaien. Die hadden 40 jaar daarvoor de Ericanen verjaagd. Nu uitzwaaien zonder verjagen. De parochie van Erica stond opnieuw gebied af bij de kerkstichting Maria, Koningin van Vrede, Amsterdamscheveld.

Ergens begin 20^e eeuw werd een voorganger van het parochiehuis gebouwd. De kapelaan van pastoor Ketelaar, ook zijn opvolger, werd genoemd als de bouwheer van het oude verenigingsgebouw.

Het 50-jarig bestaan van de parochie, in 1916, werd sober gevierd vanwege de oorlog. Niet sober werd f 1.200,- ingezameld voor de kruiswegstaties. In januari 1917 werden die geplaatst en hangen nog altijd in de kerk.

Kruiswegstatie uit 1917 in de huidige parochiekerk te Erica

04. Barger-Oosterveld: een tweede kerk met grote toeloop

*'De Geest van de Heer God rust op mij, want de Heer heeft mij gezalfd.
Hij heeft mij gezonden om de armen het blijde nieuws te brengen,
om gebroken harten te verbinden,
om de gevangenen vrijlating te melden,
en de geketenen de terugkeer naar het Licht.'*
(Jesaja 61, 1)

Sinds de bouw van de kerk in Barger-Compasuum kerkten de katholieken van Barger-Oosterveld daar. Een lange reis door het veen, 's winters onbegaanbaar. Vanaf 1904 kerkten zij ook in Klazienaveen, die weg was meer begaanbaar.

In de jaren '90 van de 19e eeuw vroegen katholieken in Barger-Oosterveld bij herhaling om een kerk. Opvolgende aartsbisschoppen van Utrecht (Mgr. P.M. Snickers en vanaf 1895 Mgr. H. van de Wetering) wezen het af. Te weinig geld, te

weinig katholieken. Een kerk bouwen is één, in standhouden is twee. Alles kreeg een wending met de pastoors B.H. Weninck (Barger-Compascuum) en H.J. Vinke (Munsterscheveld).

De bouwpastoors Vinke en Weninck

Deze pastoors hadden het plan voor een bijkerk, gewijd aan Gerardus Majella. In 1893 zalig, in 1904 heilig verklaard. Op zijn voorspraak moest het lukken en de kerk zou, als eerste in Nederland, hem toegewijd worden. Eind oktober 1904 schreef pastoor Vinke de aartsbisschop, die het afwees. De heren reageerden per kerende post. Legden uit dat Drents veen onvergelykbaar was met de rest van het aartsbisdom. De mannen schreven dat voor *f* 5.000,- tot *f* 6.000,- een kerk te bouwen was en vroegen de aartsbisschop startkapitaal van *f* 500,-. Het overige zouden zij bijeenbrengen. Op 12 november reageerde de aartsbisschop positief en gaf *f* 500,- voor grond en bouwkosten. In 3 weken was een afwijzing een positief antwoord geworden.

De pastoors hielden hun plan stil, ook Utrecht zweeg. Stilte om de grondprijs niet op te jagen en, wat aannemelijk is, het voorkomen van de discussie met gelovigen over de vraag: 'Waar komt de kerk?' Voorbeelden te over waar die vraag jarenlange vertraging en onmin opleverde.

Ter plaatse zochten de pastoors naar geschikte locaties: staat van de bodem, ligging ten opzichte van de wegen. Zij vonden een perceel aan de weg van Emmen naar Klazienaveen-Noord. Er waren al plannen die weg van een tramlijn te voorzien.

Een notaris op discrete afstand, de katholiek mr. P.P. Engwirda te Stadskanaal, zocht via het Kadaster uit wie grond bezat en wilde verkopen. Hij vond een fors perceel heidegrond dat gekocht kon worden voor f 900,31. Pro Deo passeerde de notariële akte in maart 1905 bij notaris Engwirda. Het kerkbestuur van de H. Joseph te Barger-Compascuum was kopende partij.

Grondverkoper Willem Jans Kiers

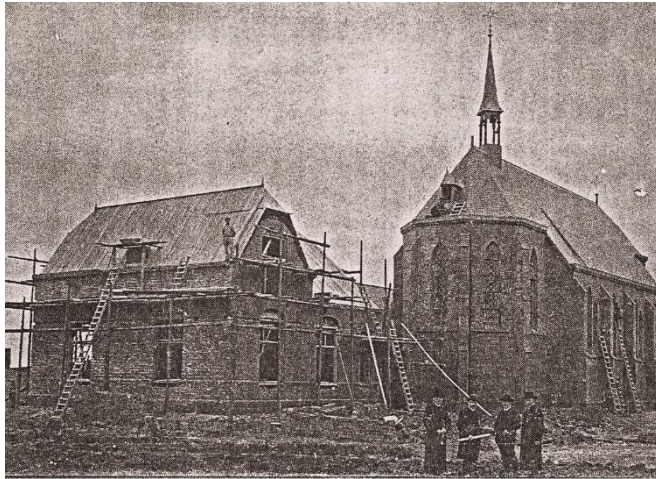
Verkoper was W.J. Kiers te Lellens. Een vermogende gereformeerde vervener en herenboer. Zijn vrouw was enig kind van de Noordbarger Willem Lutke Frieling, de rijkste landbouwer ter plaatse. Hij was 70 jaar toen hij zijn 28-jarige dienstmeid huwde. Zij kregen een kind, die W.J. Kiers huwde. Jantien werd vroeg weduwe en hertrouwde. De te kopen heidegrond was belast met vruchtgebruik ten gunste... van de weduwe van de weduwnaar van die Jantien. Het kan soms ingewikkeld lopen.

Zondag 19 maart 1905 werden de gelovigen, verzameld in het huis van Willem Kocks, geïnformeerd. Men was enthousiast, zegden toe met geld en arbeid bij te dragen. De aartsbisschop vond het ontwerp van de kerk bescheiden maar volgens de pastoors passend bij de heilige, die zelf in armoede had geleefd. Na bezoek aan architect Kroes in Amersfoort reisden de pastoors naar Amsterdam, de Redemptoristen. Die waren ingenomen met een kerk gewijd aan hun heilige broeder en droegen financieel fors bij. Bedelbrieven van beide pastoors gingen het land in. In mei 1905 was al f 5.000,- ingezameld. Op bedelreis in de zomer van 1905 nog eens f 2.000,-. De heren lieten het ontwerp verfraaien waardoor de kerk duurder uitviel.

Gerardus Majellakerk in aanbouw

Juli 1905, met minder dan een jaar voorbereiding, was de aanbesteding. Het werd voor *f* 11.900,- gegund aan aannemer G.H. Dick te Emmer-Compasuum. Parochianen verrichtten het grondwerk. Bouwmaterialen arriveerden per schip in Nieuw-Dordrecht. Katholieken uit de wijde omgeving (Barger-Oosterveld, Emmerveen, Barger-Compasuum en Munsterscheveld) versleepten het met paard en wagen naar de bouwplaats. Ondertussen wilden beide pastoors de hulpkerk in aanbouw verheffen tot parochiekerk. Hun tweede verzoek werd niet direct afgewezen. In oktober 1905 liet de aartsbisschop weten dat de kerk in aanbouw parochiekerk werd. Kapelaan H.J. Lubbers werd toegevoegd aan de parochie Barger-Compasuum, voor Barger-Oosterveld. Hij werd pastoor. De bouw van de sacristie werd stil gelegd om een pastorie aan te bouwen.

de pastorie in aanbouw

Voor het kerkinterieur kwamen uit binnen- en zelfs buitenland schenkingen. De Redemptoristen schonken een schilderij en relieken. Wie de retabellen op de altaartombe betaalden is onbekend. Vermoedelijk hebben beide pastoors dat zelf gedaan. Hun gezichten zijn erin terug te vinden. Zij hebben geposeerd.

Zondag 6 mei 1906 was de eerste Mis in de nieuwe kerk, met daarbij hulde voor de pastoors Weninck en Vinke. 20 September 1906 volgde de officiële kerkwijding door Mgr. van de Wetering, aartsbisschop van Utrecht.

Kerkwijding 20 september 1906

In dat jaar was 16 oktober de eerste bedevaart naar Barger-Oosterveld, ook de eerste bedevaart in Drenthe sinds de reformatie. Het initiatief was van pastoor G. Wijkjes van Ter Apel. Hij wilde met parochianen op bedevaart. De pastoors van Barger-Compasuum en Munsterscheveld sloten zich met hun parochianen aan. Een lange en rijke traditie was geboren.

05. Tussen twee wereldoorlogen

'En laat de vrede van Christus heersen in uw hart;

*Daartoe bent u immers geroepen, als leden van één lichaam.
En wees dankbaar.
Laat het woord van Christus in volle rijkdom onder u wonen.'*
(Kolossenzen 3, 15-16a)

In 1917 was de Nederlandse grondwetsherziening. Mannen kregen kiesrecht, vrouwen slechts passief kiesrecht. Er kwam een einde aan de Schoolstrijd. Het bijzonder onderwijs zou op gelijke voet als het openbare betaald worden.

In 1920 was dat uitgewerkt in de Lager Onderwijswet. Op basis van daarvan verzezen de katholieke lagere scholen. Die waren onderdeel van de parochie, vaak op parochiegrond gebouwd. Het kerkbestuur was ook schoolbestuur. Benoeming van de hoofdmeester werd in de meeste parochies gecombineerd met de benoeming tot organist en/of dirigent van het kerkkoor. Op school en in de kerk was één werkgever: het kerkbestuur. De meester was meestal muzikaal gevormd en bewoonde vaak een huis van de parochie: de meesterwoning.

Onder leiding van pastoor H.W. van Soest kwam het kerkbestuur van Erica als eerste in actie. 3 November 1924 opende de St. Gerardusschool. In 1928 volgde een bewaarschool, voorganger van de kleuterschool. In 1930 opende Barger-Oosterveld een katholieke lagere school met dezelfde naam.

In de winter van 1922-1923 werd achter het Kerkenbos in Erica een nieuw parochiekerkhof aangelegd. Het kerkhof bij de kerk was te klein geworden.

Tijdens de oorlog bleek in 1915 de Gerardus Majellakerk al veel te klein. Door strubbelingen duurde het tot 1923 voordat de kerk, met hulp van parochianen, was uitgebreid naar ontwerp van Joseph Cuijpers (zoon van de bekende Pierre). Bij de vergroting werd de aanbouw voorzien van de bekende veldkeien, flinten. Voor de architect inspiratiebron om een ontwerp te maken voor een volgende verbouwing: een Gerardus Majellakerk met kloeke toren.

Pastorie en Gerardus Majellakerk, omstreeks 1915

Vanaf dat jaar had de parochie ook een eigen muziekkorps, het Sint Gerardus Majellakorps. Het speelde bij de jaarlijkse bedevaarten.

In 1924 werd alweer gebouwd. Aannemer Venkhoven uit Heerlen bouwde een catechismuslokaal annex verenigingsgebouw. In de jaren '30 en '40 diende het ook als consultatiebureau. In de jaren '50 ook als de katholieke bibliotheek.

Donderdag 24 oktober 1929 de beurskrach in New York. Later gevolgd door de grote economische depressie. Crisisjaren die het decennium doorziekten. Er waren er die vertrokken: naar Twente (textielindustrie), Limburg (de mijnen) en Eindhoven (Philips) hopen op een beter leven.

Interieur voormalige parochiekerk te Erica

In 1931 bleek de kerk van Erica, gebouwd in 1867, te klein en te oud. Pastoor H.H.R. van Esveld lag vanaf november 1931 tot mei 1932 in Groningen in het ziekenhuis, een ernstige kniebreek. Kranten maakten er melding van. 13 Maart 1933 was de aanbesteding van de nieuwe kerk. Op de plek van de oude.

De bouw werd voor *f* 37.866,- gegund aan gebroeders Brons uit Almelo. Uit de advertentie van 29 april 1933 in de Twentsche Courant blijkt dat het geld nog niet rond was. Het kerkbestuur adverteerde: *'daartoe gemachtigd door Z.H.Exc. den Aartsbisschop van Utrecht, Vraagt Geld ter leen, voor den bouw eener nieuwe Kerk, onder nader overeen te komen voorwaarden.'*

Voor de pastorie verrees een noodkerk waarin 6 mei 1933 de eerste Mis was. Op 6 juni begon de bouw, de steenlegging 27 augustus door vicaris-generaal Hurdeman. De dakspanten stonden er toen al. 20 December zegende deken Veltman de kerk en 23 december was de eerste Mis. Met middelen van toen waren 7 maanden nodig om de oude kerk met toren af te breken en de nieuwe met grotere toren te bouwen.

Kerstmis 1933 werd gevierd in de nieuwe (huidige) parochiekerk. Een moderne kerk voor die dagen van architect C. Hardeman uit Oldenzaal: geen stucwerk of pilaren die het zicht ontnamen, een Berlagiaanse voorgevel. Het tabernakel, de lange banken en kruiswegstaties van de oude kerk kwamen in de nieuwe. 2 Mei 1934 was de kerkwijding door Mgr. J.H.G. Jansen, aartsbisschop van Utrecht. In

de week van Pasen 1935 kreeg de kerk het altaar toegewijd aan de Onbevleete Ontvangenis van Maria. In januari 1934 opende ook het nieuwe parochiehuis.

Huidige parochiekerk te Erica, Mariaaltaar uit 1935

In dat parochiehuis was 15 augustus 1937 het 25-jarige priesterfeest van de pastoor. Bij die gelegenheid was 's avonds de weg naar de kerk verlicht. Voor de 4 jaar eerder opgeleverde kerk stond een ereboog met de tekst: *'Ik heb den Heer een huis gebouwd.'* Het jaar ervoor was er ook al feest, om te vieren dat 70 jaar geleden voor het eerst de Mis was gevierd. Er werd f 550,- ingezameld voor een nieuwe communiebank en preekstoel. Wellicht werd het alleen aan de communiebank besteed. Bij een volgend feest, 10 jaar later, was sprake van een preekstoel (van sierlijk smeedijzer) die onlangs was geplaatst.

Projecten als het parochiehuis van Erica waren onderdeel van de Katholieke Actie. Een term van paus Pius X uit 1905. Hij wilde activiteiten die antwoord gaven op het sociale vraagstuk van die dagen: het socialisme. Pius XI werkte het uit als beweging die ontkerkelijking moest tegengaan. De paus zag al wat geen Nederlandse katholiek zag: ontkerkelijking. Wereldlijke en kerkelijke leiders van Nederland kregen het onder ogen na de volkstelling van 1930.

In veel parochies kwam die Katholieke Actie traag op gang. Grote gangmaker was Mgr. dr. J. de Jong. Ook om gelovigen te behoeden voor het moreel gevaar van het nationaalsocialisme.

Medio jaren '30 zocht pastoor A. Aukes van Barger-Oosterveld contact met de aartsbisschop. De Gerardus Majellakerk, opgeleverd in 1906 en uitgebreid in 1923, was alweer te klein. Pastoor Aukes wilde uitbreiding en een beroep doen op het fonds voor noodlijdende kerken. De aartsbisschop zag dat niet zitten. Alternatief was in Emmerschans een bijkerk bouwen, aldus de pastoor. Daar had de aartsbisschop oren naar. Gelovigen van Emmerschans hadden al om een eigen kerk verzocht.

Bij brief van 13 juli 1936 gaf de nieuwe aartsbisschop, Mgr. J. de Jong, opdracht aan het kerkbestuur van Barger-Oosterveld grond te kopen voor een eventueel te stichten parochie in Emmerschans. In oktober vroeg het machtiging om een perceel te kopen voor f 7.000,-. Het ging niet door. Begin 1937 vroeg het een fors perceel met middelgrote boerderij te mogen kopen voor f 8.000,-. Die machtiging werd 25 februari 1937 verleend, zonder tastbaar resultaat. Het zal afgeketst zijn op de prijs. Toen werd het rond Emmerschans een poosje stil.

Mgr. De Jong had wat uitbreiding van de Gerardus Majella betref blijkbaar een andere mening dan zijn voorganger. Architect H.J. Bakx uit Groningen maakte een ontwerp voor de uitbreiding. Nu niet in de breedte maar in de lengte. Er kwamen 240 zitplaatsen bij. De toren, in 1923 spontaan ontworpen, kwam er niet. Waar men in de toekomst op een kapelaan rekende werd ook de pastorie vergroot, o.a. met 2 slaapkamers. 23 Juli 1937 werd het werk voor f 13.872,-

gegund aan aannemer Agterbosch te Ter Apel. Kerstmis 1937 werd gevierd in de vergrote parochiekerk. De Friese kunstschilder Jacob Ydema kwam in 1938 voor de Bijbelse muurschilderingen.

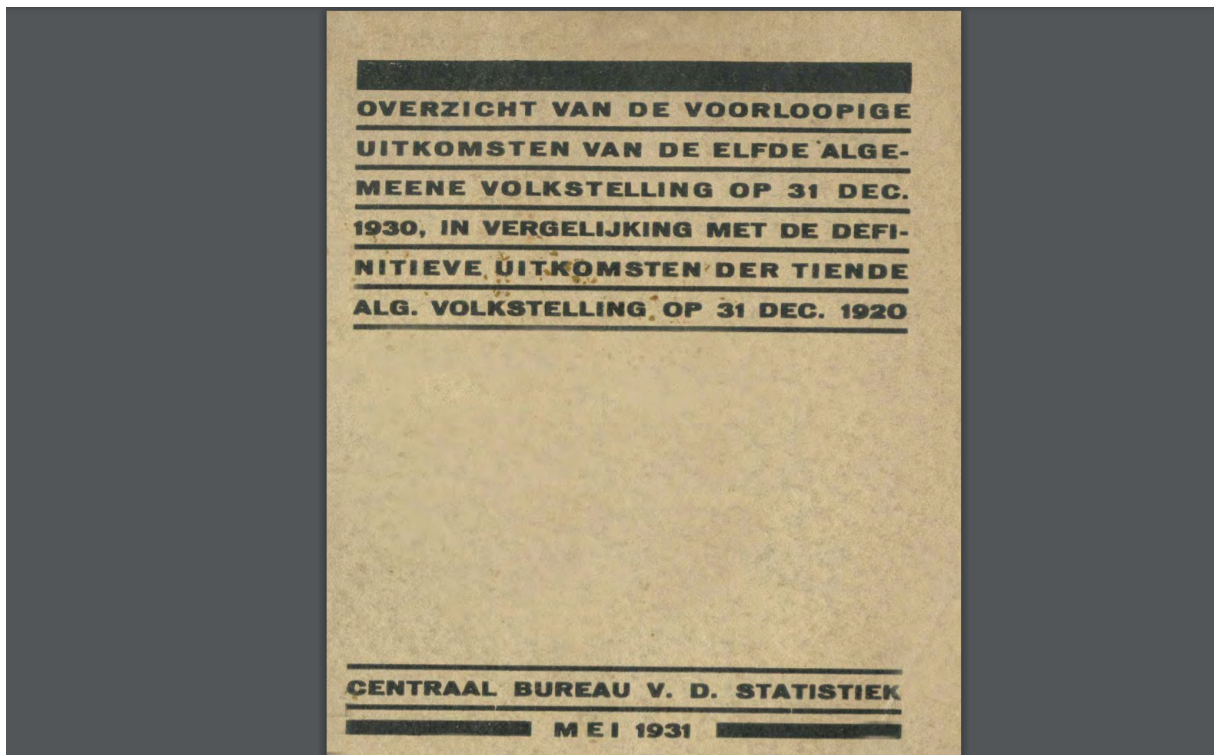
In 1939 werd pastoor Aukes overgeplaatst naar Schalkwijk. Als nieuwe pastoor kwam B. Veltman, kapelaan in Arnhem, en broer van deken P.J. Veltman, die ook pastoor was van het Amsterdamscheveld.

06. De volkstelling van 1930, voor aankondiging van een keerpunt

'In die dagen kwam er een besluit van keizer Augustus dat er een volkstelling moest gehouden worden in heel zijn rijk.'

(Lucas 2,1)

Tot 1971 was 10-jaarlijks een volkstelling in Nederland. Bij de telling van 1930 werd iets nieuws ontdekt: ontkerkelijking!

Prof. dr. H.W. Methorst, hoofd Centraal Bureau voor de Statistiek, meldde het bij de presentatie. Het inwonertal steeg in 10 jaar met 1 miljoen, reden dat het absoluut aantal kerkleden nog steeg. Maar fors gestegen was het percentage van de bevolking dat zich 'kerk-loozen' noemde. Noord-Holland (28,5% niet-kerkelijken) voorop, gevolgd door Friesland (23%) en Groningen (22%).

Die ontkerkelijking raakte de Nederlands Hervormde Kerk. Het percentage als lid van die kerk was van 54% in 1849 gedaald tot 48,41% in 1899, 44,18% in

1909. 41,17% in 1920. Bij de volkstelling van 1930 was nog maar 34,4%! Ook de Gereformeerde Kerk daalde licht: 1909 8,42%, 1920 8,33% en 8,04% in 1930.

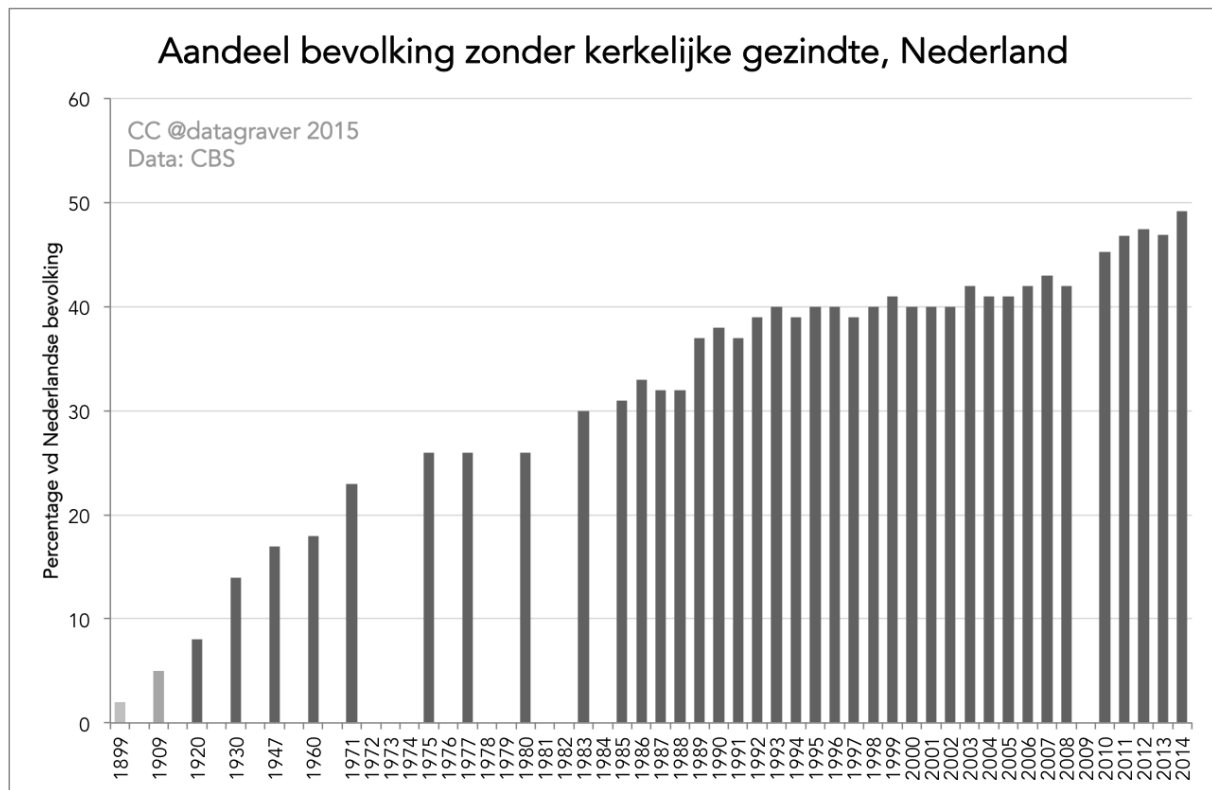
De Katholiek Kerk bleef voorlopig op peil. In 1849 was 38,15% van de bevolking katholiek. In 1859 37,14%, in 1869 36,53%, in 1879 35,86%, in 1889 35,86%, in 1889 35,39%, in 1899 35,07%, in 1909 35,02% in 1920 35,61% en in 1930 36,53%. Reden waarom dat cijfer ook op peil bleef: jonge Duitse immigranten die zich ooit hadden gevestigd kregen kinderen en kleinkinderen.

De Waarheidsvriend, van het Gereformeerd Verbond in de Hervormde Kerk schreef 31 augustus 1933 dat veel lidmaten en doopleden de kerk verlieten. *'Het is het gevolg van de geestelijke verwildering en de groeiende onverschilligheid ten opzichte van de religie, die vooral in de laatste jaren haar stempel op 't kerkelijk leven van ons volk hebben gedrukt.'* Om toe te voegen; *'Een gewaarschuwd mens, zegt het spreekwoord, geldt voor twee,'*

Volgens weekblad De Reformatie, 19 juli 1935, kromp de Hervormde Kerk omdat onder steeds ouder wordende kerkleden minder kinderen kregen. De vergrijzing, ook toen! Het merkte op dat bijna 42% van de kinderen geboren van 1920-1930 katholiek was gedoopt. In 1938 schreef het: *'De ontkerkelijking is bij de jeugdigen groter dan bij personen op middelbaren en gevorderden leeftijd.'* Geluiden die herkenbaar moeten zijn.

Had ontkerkelijking de katholieke zuil nog niet geraakt, zij was wel in staat van alarm. De kerkelijke reactie kwam ook heel snel.

In 1933 vestigden Franciscanen zich in Drachten voor missiewerk op het Friese platteland. Vanuit hun klooster, gereed in 1937, stichtten zij naast de parochie in Drachten ook uithoven: Gorredijk, St. Annaparochie, Oosterwolde. In 1935 kwamen, vanuit Den Bosch, zusters Karmelietessen naar Drachten. Het eerste contemplatief klooster sinds de reformatie. De ontkerkelijking zou met enige vertraging ook de Katholieke Kerk fors raken. Versterkt door economische en sociale factoren.

Een jonge Poolse priester, student in Rome, reisde na de tweede wereldoorlog door Europa. In ons land was hij niet onder de indruk van het geloofsleven. Hij vond dat katholieken hier het vooral zochten in uiterlijke en praktische zaken, zoals opzetten van een eigen vakbond. Die jonge Poolse priester, Karol Wojtyla, bezocht in 1985 opnieuw ons land, als paus Johannes Paulus II. Op golven van polarisatie en ontkerkelijking kreeg hij geen warm onthaal. Bij zijn overlijden in 2005 werd hij vanuit het land weer geprezen. Het kan verkeren.

In 1953 werd 100-jarige bisschoppelijke hiërarchie gevierd. In voetbalstadion Galgenwaard een landelijke manifestatie. De zieke kardinaal de Jong sprak via bandopname: *'Dierbare gelovigen, blijft één! Blijft één! Zoals gij thans in groten getale in de eenheid des geloofs verenigd zijt rondom de persoonlijke vertegenwoordiger van onze Heilige Vader, de Paus, zo moet gij ook verenigd blijven op het terrein van het openbare leven, in liefde en trouw geschaard rond Hare Majesteit onze Koningin.'* De kardinaal was oud maar niet gek! Wist wat de katholieken en hun zuil te wachten stond. Of het toen doordrong? En nu?

Tegen deze achtergrond het Bisschoppelijk Mandement van 1954. De brief van de bisschoppen dat katholieken zich voor de maatschappij moeten inzetten, via katholieke organisaties. Zij werden gewaarschuwd voor ongelovige stromingen: liberalisme, socialisme, humanisme en communisme. Scheiding tussen geloof en leven werd afgewezen. Kortom een poging om gelovigen in de eigen zuil te houden. Het effect was averechts.

Wie ontkerkelijk ziet als een negatieve vrucht van het Vaticaans Concilie, zit finaal fout. Het begon decennia eerder, zelfs in een andere kerk! Hét antwoord is niet progressief of conservatief, (meer) aanpassen of terug in de tijd. Helaas! Geen van beide hebben waar dan ook (!) bewezen de ultieme oplossing te zijn. Ontkerkelijk is een sociaal verschijnsel dat alle stromingen raakte: hervormd, gereformeerd en katholiek. Zelfs de socialistische zuil verdampte.

Dé oplossing is wat de jonge Karol Wojtyla niet bij ons vond: een verinnerlijkt geloof. Ons niet verliezen in (geëmancipeerd) burgerschap, zijn als wie niet gelovig is. Ons niet verliezen in welke cultuur, tijdsgeest of gewoonte dan ook. Jezus' verhaal ons levensverhaal maken: in houding, in spreken en zwijgen, in handelen en nalaten. Wereldvreemd worden zoals de Heer, De Goede Herder, dat in positief opzicht is. *'Hij wijst mij te liggen in grazige weiden, Hij voert mij naar wateren der rust. Hij behoedt mijn ziel voor verdwalen, Hij leidt mij in sporen van waarheid getrouw aan zijn naam.'* (Psalm 23,2-3)

Waar het aantal katholieken in onze omgeving voorlopig nog groeide, ook door naoorlogse industrialisatie, werd er verder gebouwd.

07. Emmen: een derde kerk met per ongeluk een verkeerde naam

*'Ik had mij voorgenomen u niets anders bij te brengen dan
Jezus Christus, de gekruisigde.'*

(1 Korintiërs 2, 2)

*'Weet u niet dat u Gods tempel bent
en dat de Geest van God in u woont?'*

(1 Korintiërs 3, 16)

In 1902 werd Emmerschans een zelfstandig dorp. Katholieken die er woonden kerken in Barger-Oosterveld. In de jaren '30 van de 20^e eeuw vroegen zij om een eigen kerk. Aartsbisschop de Jong gaf in 1936 het kerkbestuur van Barger-Oosterveld daartoe opdracht. Toch kwam het er niet van.

Goedwillendheid verklaart vertraging van de kerkbouw in Emmerschans door oorlog en bezetting. Dat klinkt aannemelijk maar is niet waar. Ondanks oorlog en bezetting kreeg Emmen wel een kerk.

Tot begin 1937 heeft het kerkbestuur traceerbaar pogingen gedaan om grond te kopen in Emmerschans. Later dat jaar was de uitbreiding van de Gerardus Majella. Kerkbestuurder zijn was ook toen vrijwilligerswerk. Gelijk een nieuwe parochie stichten én een bestaande kerk uitbreiden zou veel van kerkmeesters

en pastoor hebben gevraagd. Wat kerkstichting in Emmerschans ook niet zal hebben geholpen is de overplaatsing van pastoor Aukes in 1939.

Briefwisseling rond de kerk in Emmen toont dat 2 personen weinig enthousiast waren bij kerkstichting vanuit de Gerardus Majella: de broers Veltman. Pastoor B. Veltman, sinds 1939 te Barger-Oosterveld, en zijn broer deken P.J. Veltman, ook pastoor van Amsterdamscheveld.

Toen in Emmen de kerkstichting op gang kwam wilde pastoor Veltman het op lange baan te schuiven. Enerzijds stemde hij in maar was anderzijds niet eens met de gang van zaken. Hij kon het niet overzien, stelde voor na de oorlog actie te ondernemen. Grote kans dat hij hetzelfde zei tot gelovigen in Emmerschans. Bij de kerkstichting in Emmen waren de spelers de gebroeders Veltman een maatje te groot.

Eerste ijveraar in Emmen was dr. B.H. Kessens (1909, Munsterscheveld). In Oss was hij getipt door zijn goede vriend pastoor J.J. Swildens van Munsterscheveld dat er een vacature was van keuringsarts, hoofd gemeentelijke dienst. In 1938 kwam de promovendus terug in de regio.

Kessens was actief in de Apologetische Vereniging 'Petrus Canisius'. Die zette zich in voor verspreiding van het katholicisme. Langs die weg had hij connecties met de tweede ijveraar pater Basilius Dommershuysen O.Carm., prior van het klooster in Hoogeveen. Dat klooster missioneerde in Noord-Nederland, samen met de Apologetische Vereniging. Via dat klooster was, achter de schermen, de inzet van de hooggeplaatste pater prof. dr. Titus Brandsma O.Carm., martelaar in spé. Laatste ijveraar was pastoor Swildens. Deken Veltman verdachte hem ervan pastoor in Emmen te willen worden.

Uit een brief van een voormalige kapelaan (J.A.J. de Bree) van pastoor Veltman, blijkt dat de pastoor geen kapelaans wilde. De kapelaan mocht huisbezoeken doen en fietsen, verder niets. Dat de Bree waarheid sprak blijkt uit de brief van deken Veltman toen voor Emmen toch een kapelaan benoemd zou worden. De deken opperde namens de pastoor van Barger-Oosterveld (zijn broer dus) dat de pastoor van Erica zijn assisterende pater weg deed en dat de kapelaan daar ging wonen! In 1937 was de pastorie van Barger-Oosterveld nog vergroot voor een verwachte kapelaan. Ruimtegebrek was er niet!

Waar pastoor Veltman geen inwoning wilde zou pastoor H.H.R. van Esveld zijn assistent in de parochie Erica 'weg moeten doen' zodat daar woonruimte was voor de kapelaan van pastoor Veltman. Erica is ook nog op grotere afstand van Emmen dan Barger-Oosterveld.

Als deze curieuze (verborgen) agenda speelde bij de kerkbouw in Emmen is het niet ondenkbaar wat, naast uitbreiding van de Gerardus Majella, nog een reden was waarom de kerk in Emmerschans liet wachten: pastoor Veltman wilde niet. Althans geen inwonende kapelaan en werd daarin gesteund door de deken die ook zijn broer was.

30 Oktober 1942 schreef de aartsbisschop pastoor Veltman dat een kapelaan toegevoegd werd aan Barger-Oosterveld om zich aan Emmen te wijden. *'Het ligt in onze bedoeling in Emmen een parochiekerk op te richten. Zodra de omstandigheden zulks gedogen.'* In de pastorie van Barger-Oosterveld was de onwelkome gast de juist gewijde kapelaan M.J.M. Zurlohe.

Burgemeester Jan Liebe Bouma, een goede burgervader in de fout

Een katholieke kerk in Emmen had informeel steun van burgemeester J.L. Bouma. Een ambitieus man met eens een goede naam. Gereformeerd, domineeszoon, lid van de ARP en dankte zijn carrière aan Hendrik Colijn. Hij raakte in onmin met Colijn over het beleid. Menigmaal werd Bouma door de ARP en Colijn gepasseerd. Dat ging ten koste van zijn (politieke) carrière. Bouma verliet de kerk, de ARP en werd in 1941 lid van de NSB. Initiatiefnemers van de kerk in Emmen zullen Bouma gemeden hebben. De kerkelijke mening over de NSB was helder. Bouma vertrok in 1943 naar Assen als Commissaris der Provincie Drenthe (niet der Koningin).

Na de oorlog werd Bouma veroordeeld: internering, verbeurdverklaring van bezit, ontzet uit het kiesrecht en 10 jaar geen ambt vervullen. Na zijn internering was Bouma ziek, werkeloos en armlastig. Kessens gaf tijdelijk onderdak in zijn woning. Dat siert hem als gelovige mens. In 1944 moest Kessens, getipt door wethouder R. Zegering Hadders, zelf onderduiken.

Economische kennis van nu zegt dat Bouma in zijn conflict met Colijn het gelijk aan zijn kant had. Hij is ook droef voorbeeld hoe je door ambitie en persoonlijke wrok moreel verkeerde keuzes kunt maken. De verkeerde kant van de geschiedenis kunt kiezen.

Met de komst van de kapelaan werd de eerste noodkerk ingericht. Voorheen bedrijfspand van de N.V. Groninger Confectie Fabriek voorheen Gebr. Furda, hoek Dordsestraat-Wilhelminastraat. Liturgisch voorwerpen werden geleend van omliggende parochies. 15 November 1942 was de eerste Mis, de eerste in het dorp Emmen sinds de reformatie. De kapel was Maria toegewijd. Een week later was met 25 kinderen de catechismusles. De koordirigent van de Gerardus Majellakerk werkte het nieuwe kerkkoor van Emmen in.

Het ging de noodkerk voor de wind. Meer kerkgangers en meer toeristen dan verwacht. Toerisme ging in oorlogstijd dus gewoon door. In 1944 bedroegen de totale inkomsten f 2.700,-. Het overschot in de exploitatie f 1.700,-. Voor toen forse bedragen. In 1943 was de noodkerk te klein. Zondags waren twee Missen nodig om gelovigen te herbergen. In april en mei 1944 was er ook een derde: voor katholieke Duitse militairen, in Emmen gelegerd waren. Juni 1945 kwam de noodkerk in een grotere barak aan de Heidelaan. Dat had dezelfde eigenaar als de eerste noodkerk. Deken Veltman zegende 22 juni 1945 de Mariakapel.

De 2e noodkerk van Emmen, Mariakapel later Pauluskapel

Eind 1943 liet de aartsbisschop weten dat in Emmen gezocht kon worden naar een locatie voor een kerk. Op de hoek Weerdingerstraat-Meerstraat vond men het. Tussen het oude dorp en het nieuw te bouwen Emmermeer. Het perceel was groot genoeg voor kerk, pastorie, parochiehuus en een school. Eind juni 1946 bezochten vicaris-generaal D. Huurdeman en J. Starmans, architect en bouwinspecteur van het aartsbisdom, de locatie. De bouwpastoor zou spoedig benoemd worden. Woningnood maakte dat men via de katholieke wethouder van volkshuisvesting, H.L. Reuvers, al woonruimte regelde.

20 Augustus 1946 werd bekend dat kapelaan G.C.J. Hutjens (1904, Utrecht) te Arnhem de bouwpastoor was. De woning door wethouder Reuvers toegezegd was nog niet gebouwd. In overleg werd het pand Burgemeester Tijmesstraat 40, Emmen tijdelijk pastorie.

Ondertussen vierde katholiek Erica 24 november 1946 feest. De kerk bestond 12,5 jaar en de parochie 80 jaar. De kerk had juist een doopkapel gekregen en

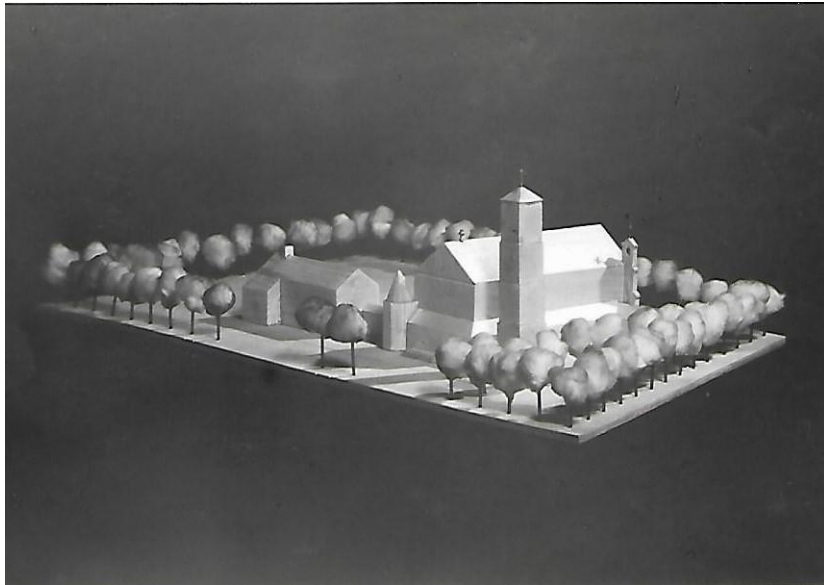
een preekstoel met sierlijk smeedijzer. Pastoor H.A.A. Ninteman vierde de Mis met de vroegere pastoors van Soest en van Esveld. Pastoor Aukes was er ook, als 'Zoon van de parochie'. Het plechtige Lof door vicaris-generaal Huurdeman. 's Avonds in het parochiehuis revue onder leiding van de heer H.H.J. Engbers.

In Emmen werd een patroonheilige gezocht voor de kerk. Men vermoedde dat apostel Paulus patroon was van de middeleeuwse dorpskerk. In 1991 bleek, na lezing van Chartularium van het kruisherenklooster in Ter Apel, dat Pancratius te zijn. Per ongeluk een verkeerde naam maar in de tijd ook een treffende. Het was Paulus die Christus leefde en verkondigde aan alle volksstammen die Hem niet kenden.

In mei 1947 werd met grondeigenaar Albert IJken uit Wachtum voor *f* 30.000,- een akkoord bereikt. Pikant detail: pastoor Hutjes trad in de notariële akte van 9 juli 1947 op namens het kerkbestuur van Barger-Oosterveld. Gesprekken met IJken waren ook niet door dat bestuur gevoerd. Dat deden houthandelaar Chr. Rottinghuis uit Delfzijl en zijn filiaalhouder in Ter Apel W. Deiman. Het wekt de indruk dat IJken en het kerkbestuur niet door een deur konden. Architect J. van Dongen jr. mocht het ontwerp maken.

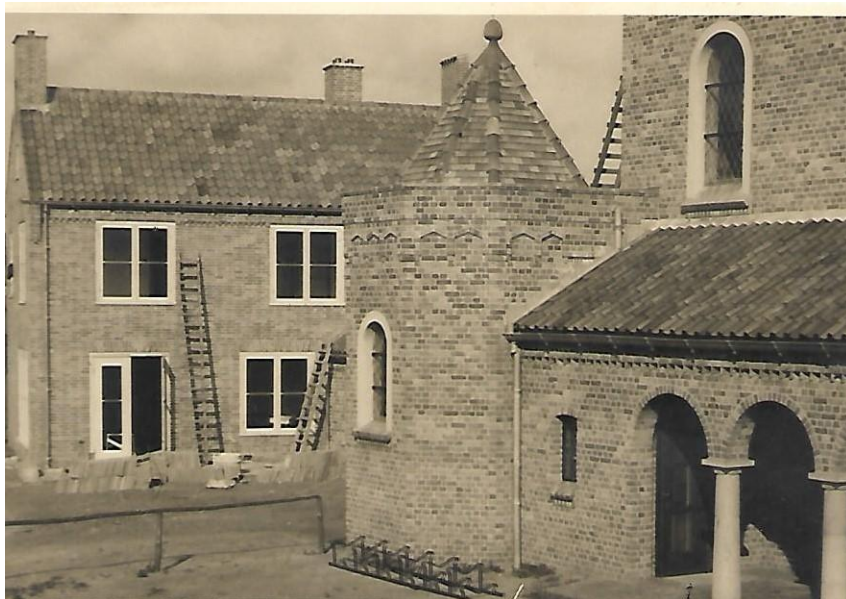
Zondag 19 oktober 1947 was de officiële installatie als pastoor. Tot dan werkte Hutjens als kapelaan. De daaropvolgende zondag werd in de kerk het decreet voorgelezen waarmee de aartsbisschop de Paulusparochie oprichtte. Alsnog werd de noodkerk hem toegewijd.

Veel tijd ging voorbij met het maken, keuren, aanpassen en begroten van de tekeningen. Geïnspireerd door de Oud-Romeinse bouwstijl. De provincie had ook inbreng. Bij het aartsbisdom werd een plan ingediend: *f* 164.663,02. Te duur.

Maquette van ontwerp parochiekerk met toren en pastorie

Het ontwerp versoberde. De klassiek Romeinse klokkentoren kwam er niet, gemetselde gewelven vervangen door houten spanten. 8 Juni 1948 was de aanbesteding en gegund aan gebroeders Ribberink uit Almelo voor *f* 109.000,-. In augustus werden de fundamenten gelegd, de bouw van de pastorie volgde direct na de kerk. 26 September 1948 legde de vicaris-generaal de officiële steen. In de winter werd het werk driemaal neergelegd door de vorst. Op het timpaan verscheen de apostel Paulus, geschilderd door kunstschilder Jos ten Hoorn uit Utrecht. De tekst die het later vergezelde was oud-Nederlands en daardoor vaak verkeerd begrepen.

De pastorie Meerstraat 4 nog onbewoond

De nieuwe kerk was, zoals gebruikelijk, niet compleet ingericht. Een parochiaan maakte van hout een noodaltaar, er waren een paar kerkbanken. De bidstoelen waren talrijk, 150 stuks. Hemelvaartsdag 26 mei 1949 was de eerste viering.

Interieur H. Pauluskerk 1949

Er waren pogingen om de voormalige noodkerk te kopen zodat die, naast de kerk, bewaarschool kon worden. De eigenaren waren niet happig en waren dat ook niet bij de verhuur als noodkerk. Wellicht omdat eigenaar F.J.G. Furda zelf actief was in de Nederlands Hervormde zuil. Uiteindelijk stelden de aannemer twee directieketen beschikbaar.

3 Augustus 1950 arriveerde het hoofdaltaar van beeldhouwer J. Uiterwaal uit Utrecht. Het was 24 uur werk om het van de ingang te plaatsen in de apsis. In de tombe het offer van Melchisedek (Genesis 14,18-20). Kort gezegd: Melchisedek en zijn offer zijn voorafbeelding van priesterschap en Eucharistie.

In altaarblad de tekst *'in illa die stillabunt montes dulcedinem.'* Vertaald: Op die dag druipen de bergen van zoetheid. Ontleend aan de profetie van Joël, 4. God die de volken verzamelt en oordeelt: zij hebben Israël verstrooid onder de volken, versjacherd en hun land verkaveld. Een verwijzing naar de holocaust. Het ijzersmeedwerk was van de Utrechtse kunstenaar J. de Groot. Edelsmid Kees van Berkel maakte de doopvont.

De nieuwe kerk was gereed voor de officiële kerkwijding. Die was 29 augustus 1950 door Mgr. J.O. Smit, kanunnik van de Sint-Pieter te Rome.

08. Emmerschans, een vierde kerk van karton

*'Wees geprezen, mijn Heer, door onze zuster, moeder aarde,
die ons voedt en leidt,
en allerlei vruchten voortbrengt, bonte bloemen en planten.
Wees geprezen, mijn Heer, door wie omwille van uw liefde
vergiftigenis schenken, en ziekte en verdrukking dragen.
Gelukkig wie dat dragen in vrede,
want door U, Allerhoogste, worden zij gekroond.'*

(Uit het Zonnelied van Franciscus)

In 1946 in Emmerschans de aankondiging dat de nieuwe parochie zou worden voorbereid. Dat was 10 jaar nadat de aartsbisschop pastoor en kerkbestuur van Barger-Oosterveld daartoe opdracht gegeven had.

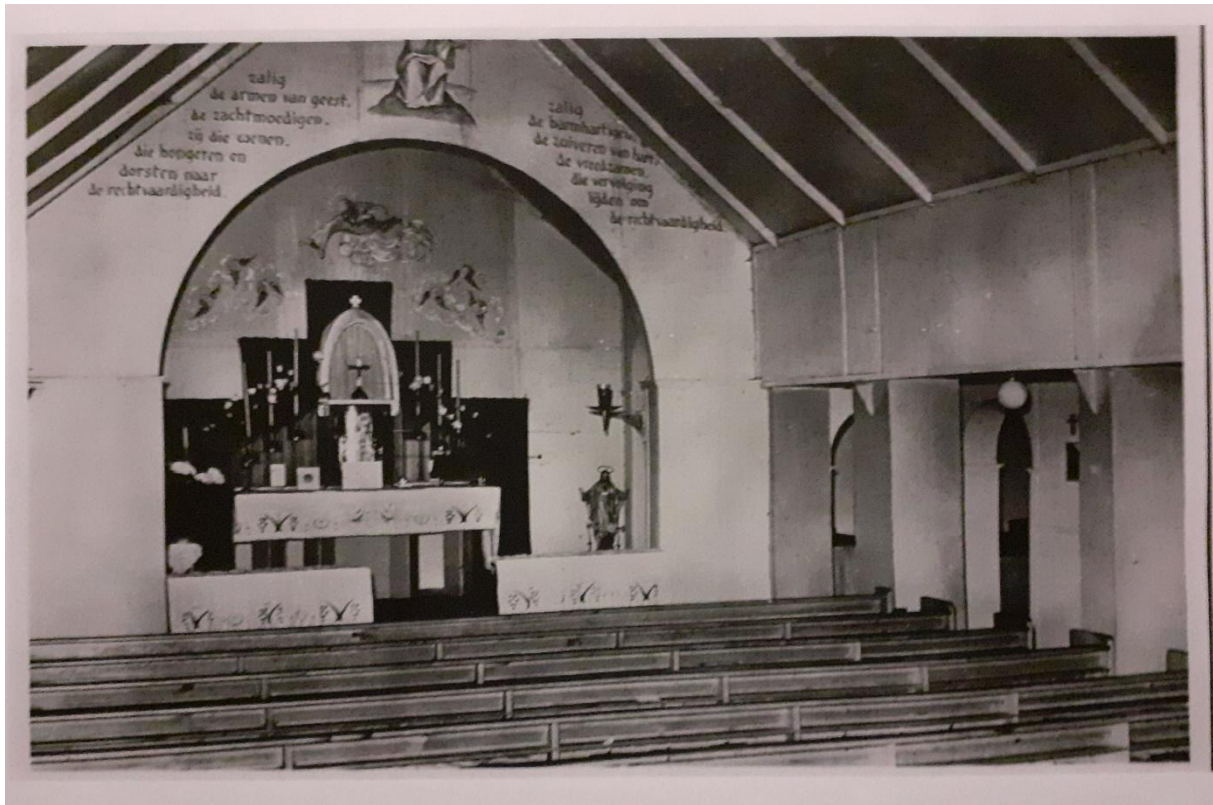
In augustus 1946 werd kapelaan Th.G.M. Jacobs te Heino de bouwpastoor. 29 Mei 1947 vroeg het kerkbestuur van de H. Gerardus Majella toestemming om bouwgrond te kopen aan de Boslaan te Emmen (Emmerzand).

Een noodkerk werd mogelijk door Harm Kocks, aan de Schansstraat tegenover de oude Schans. Hij stelde 2/3 van zijn schuur ter beschikking. Pastoor Jacobs ontwierp het interieur en ging met parochianen aan de slag. In de schuur werd een kerk gebouwd van karton! Altaar, communiebank en biechtstoel alles van karton. Vrouwen naaiden en borduurden paramenten. Halverwege de bouw

verrichtte pastoor B. Veltman officieel de eerste 'kartonlegging'. De kartonnen triomfboog was voorzien van de Bijbelse zaligsprekingen.

Het mannelijk deel van de vrijwilligers die meehielpen om de schuurkerk te realiseren. Meester Veldhuizen lijkt meer verf op zijn kleding te hebben gesmeerd dan op de muren. Pastoor Th. Jacobs (rechts achter) ziet er bedenkelijk schoon uit...

Interieur van de Kartonnenkerk

Nadat de schuur was voorzien van een klokkenstoel met klok en kruis was de noodkerk in 1948 klaar. Het werd "De Kartonnenkerk" genoemd, unieke voor Nederland en daarbuiten. Het katholieke dagblad De Tijd schreef zaterdag 14 februari 1948:

"Nog drie weken en Emmerschans, een klein Drents dorp op de grens van veen en Hondsrug, zal een nieuwe parochie, een nieuwe kerk in gebruik nemen. Een kerk die zij zelf heeft gebouwd, waar geen aannemer of zelfs maar een timmerman aan te pas is gekomen en die als eerste kerk in Nederland geheel uit karton werd opgetrokken. Een kerk dus met kartonnen wanden en een kartonnen dak, met een kartonnen altaar, een kartonnen biechtstoel en een kartonnen sacristie.

..Een boer, juist wonend tegenover de eeuwenoude Emmerschans, op de grens van het sompige veen en de wijde Hondsrug, heeft pastoor TH. Jacobs zijn grote graanschuur ter beschikking gesteld. De pastoor heeft er eens rondgekeken, potlood en papier genomen en zijn mensen een ontwerp voor een kerk in die schuur voorgehouden.

..juist op die laatste glooiing van de Hondsrug, waar het ruige, wijde heideland overgaat in het mysterie van het veen.

De scheper trekt u daar nog voorbij, breiend en gooiend met zandkluifjes naar zijn schapen. De hemel is wijd en bij dat majesteitlijke gezicht van het brede Drentse land voegt zich nog dat boeiende schouwspel van deze kerk in wording: Een enorme graanschuur. De gebruikelijke rommel van

karren, tuig en vee en dan ineens met twee stappen achter de kartonnen wand: de kerk. Helder winterlicht door drie, bijna Gotisch gebogen ramen. Een altaar met een kunstig gewelfde hemel. "

14 Maart 1948 zegende deken Veltman de noodkerk. De Kartonnenkerk was tot 4 november 1952 in gebruik.

Exterieur Kartonnenkerk in de schuur van Kocks

Bij decreet van 6 augustus 1948 stichtte kardinaal de Jong de parochie H. Franciscus van Assisi te Emmerschans. De noodkerk werd parochiekerk.

Acties werden opgezet om geld te werven voor een nieuwe kerk. Parochianen bezochten buurtparochies om foto's van de noodkerk te verkopen. Duizenden turfjes met folder werden verzonden naar adressen in heel het land. Ook werd een loterij gehouden.

De bouwgrond aan de Boslaan werd gekocht, de architect gevraagd, plannen werden gemaakt en kosten begroot. In 1951 begon het werk. Als bij de bouw en uitbreiding van de Gerardus Majella verrichten parochianen het grondwerk.

1 Oktober 1949 ging de Mariaschool open, als dépendance van de katholieke school in Barger-Oosterveld. Vanaf begin 1952 werd de school zelfstandig. In april 1952 was de officiële steenlegging van de kerk door de vicaris-generaal. Een gele steen van 500 kilo, links van het toekomstige priesterkoor. Rechts een steen van 70 kilo van de ouders van pastoor Jacobs.

Steenlegging door Mgr. Huurdeman

De kerkwijding gepland op 23 september 1952 werd uitgesteld, de pastoor lag in het ziekenhuis. 4 November 1952 zegende deken Veltman de kerk. Rond Kerstmis was de pastoor terug maar niet de oude. Hij stierf 4 oktober 1954, het feest van de parochieheilige, en werd begraven op het kerkhof van Barger-Oosterveld. Op 17 mei 1955 werd de kerk alsnog gewijd door Mgr. B.J. Alfrink, aartsbisschop-coadjutor van Utrecht.

De nieuwe pastoor, G.H. Kwanten, stimuleerde het katholiek verenigingsleven: de oprichting van afdelingen van de katholieke vakbond (NKV) en katholieke

boerenbond (ABTB). Daarnaast de KG, een Gidsen- en Kaboutergroep, en een meisjeshandbalclub. De sacramentsprocessie begon ook met hem: van kerk naar schoolplein en omgekeerd. Bij zijn 25-jarig priesterfeest werd hem de doopvont aangeboden, van kunstenaar Jacob Maris.

09. De bedaagder jaren '50

*'Laat uw ijver niet verflauwen,
wees vurig van Geest, dien de Heer.
Laat de hoop u blij maken,
Houd stand in de verdrukking, volhard in het gebed.'*
(Romeinen 12, 12)

Een nieuwe tijd begon te dagen. Het was de tijd van naoorlogse wederopbouw, soberheid door de loonpolitiek van de overheid, de samenleving nog verzuild, al werd de structuur lossen. Ook dichtbij huis.

Gerardus Majellakerk, begin jaren '50

Het Sint Gerardus Muziekkorps was in 1943 al gefuseerd en omgevormd tot een neutraal korps. Ongetwijfeld gevolg van een onfrisse samenleving waarin de bezetter het land nazificeerde. Instrument: de Nederlandsche Kultuurkamer, om pers en kunsten onder controle te houden en te censureren. Niemand kon optreden zonder goedgekeurd repertoire. Dat gold ook voor een Sint Gerardus Muziekkorps. Consequent verzette aartsbisschop de Jong zich tegen de minste nationaalsocialistische invloed op de Kerk. De samenleving noopte tot de fusie. Anders had de Kultuurkamer een katholiek muziekkorps in de greep. Het kreeg de naam Muziekvereniging Volharding Nieuw-Dordrecht/Barger-Oosterveld.

Het gebied waarin onze parochie ligt was aangemerkt als ontwikkelingsgebied. Gestimuleerd door de overheid, gefinancierd door het Marshallplan, kwamen bedrijven van elders, met name de metaal- en textielindustrie. Emmen begon een groeispurt als woonkern. In dit decennium werd Emmermeer gebouwd. Barger-Oosterveld en Emmerschans zouden geannexeerd worden, wijken van Emmen.

Het geschiedenisprogramma 'Andere Tijden' van de publieke omroep besteedde aandacht aan het Wonder van Emmen: **Embedded:**
<https://www.anderetijden.nl/aflevering/25/Het-Wonder-Emmen>

De naoorlogse babyboom was gaande. Volop werden bedrijven en woningen gebouwd op kerkelijk gebied werd er niet zoveel gebouwd. Als er al kerkelijk werd gebouwd was het consolidatie van wat er was en katholiek onderwijs voor de jeugd.

Tot 1983 waren boven de grote rivieren in Nederland processies verboden op de openbare weg. Daarom gingen, evenals in andere parochies, processies over het kerkhof. Jaarlijks waren er in elk geval twee Gerardusbedevaarten. Een op het apostelfeest van Petrus en Paulus (29 juni), voor gelovigen van elders. Een tweede 16 oktober, het feest van Gerardus. In de loop der tijd was het kerkhof voller geworden.

Bij processies ontzagen bedevaartgangers de graven niet. In 1951 motief om een processiepark aan te leggen. In dat park kapellen van flinten. Bij processie plaatsen parochianen daarin een heiligenbeeld en bloemen. Er werden flinten verzameld waarmee aannemer Casper Kramer het rustaltaar bouwde. In 1951 werd bij de bedevaart gecollecteerd voor een nieuwe kerkklok. De bezetter had kerkklokken geconfisqueerd, grondstof voor de Duitse wapenindustrie. In 1952 werd de nieuwe klok geplaatst.

Processiepark te Barger-Oosterveld

Nieuw in de Paulusparochie was de katholieke lagere school Pius X. Hoewel het schooljaar al begonnen was, werd het schoolgebouw bij de kerk 13 september

1952 gezegend. Het was een 4-klassige school, meester J.Th. Amsing de eerste hoofd der school.

In 1956 deelde paus Pius XII de Nederlandse Kerkprovincie opnieuw in. In dat kader werd het bisdom Groningen opgericht. Voor de reformatie bestond dat bisdom ook. De eerste bisschop was Mgr. P.A. Nierman, pastoor en deken te Groningen. De Sint-Martinuskerk (niet verwarren met de Martinikerk) was de kathedraal, de kerk met de bisschopszetel. Die werd in 1970 aan de eredienst onttrokken en in 1982 afgebroken. Bij het 50-jarig jubileum werd de naam van het bisdom gewijzigd in Groningen-Leeuwarden. Tot de reformatie bestond in Friesland een bisdom Leeuwarden. Drenthe had nooit een bisschopszetel en is daarom ongenoemd.

In 1956 kwam de wet die kleuteronderwijs regelde en betaalde. Direct haakte het kerkbestuur van Barger-Oosterveld in en bouwde een kleuterschool. In 1957 geopend onder de naam Angeli Custodes ofwel Engelbewaarder.

De oude pastorie van Erica, gebouwd in 1867, werd afgebroken. In 1958 werd een eigentijdse pastorie gebouwd. Een ontwerp van architectenbureau Nieman en ir. Steeneken te Assen, in de stijl van de Bossche school.

Aan het eind van de jaren '50 werden ook plannen gemaakt om een pastorie te bouwen bij de Franciscuskerk in Emmerschans. Die bouw begon in 1960.

10. De geest van de jaren '60 en een vijfde kerk van de heilige Geest

*'Maar de vrucht van de Geest is
liefde, vreugde, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid,
vertrouwen, zachtmoedigheid, zelfbeheersing.
Tegen zulke dingen richt de wet zich niet.'
(Galaten 5, 22-23)*

Het decennium van de jaren '60 begon: toename van welvaart en de opbouw van de welvaartsstaat. Jeugd liet zich horen, hippie en provo. Seksuele vrijheid, mogelijk door de anticonceptiepil. Hoewel kerkelijk verboden werd die pil door katholieke vrouwen gebruikt. Jonge echtparen kregen minder kinderen. Waar het Mandement in 1954 voor waarschuwd werd praktijk: geloof en dagelijks leven raakten van elkaar gescheiden.

In 1960 kreeg de Franciscus een nieuwe pastoor, de eerste seculier. Er volgden meer. De bisschoppen waren niet in staat parochies van wereldheren, eigen priesters, te voorzien. Er werd beroep gedaan op orden en congregaties, vaak

actief in onderwijs. Leken wilden graag hun onderwijsbaan en in de parochies was een gebrek aan geestelijken. Een praktische oplossing.

Op eerste oog een praktische oplossing, op tweede oog met kennis van nu wat discutabel. Kloosters en religieuze gemeenschappen werden leeggezogen. Paters, gewend met spiritueel charisma van orde of congregatie in een groep te leven, kwamen alleen op pastorieën. Parochianen blij met een pastoor. Was in de pastorie de pater gelukkig als pastoor? Geschikt voor parochiewerk dat met de tijd ingewikkelder werd en waarvoor hij niet opgeleid was? Het divers spiritueel katholieke landschap verschaalde.

De nieuwe waarnemend pastoor van de Franciscus was pater J. Th. Hofland O.Carm. Hij had opdracht in Angerlo een kerk met klooster te stichten. Volgens archieven woonden de paters, vanaf 1962, aan het Wollegras in Emmen.

Die nieuwe kerk was een stichting van de Paulusparochie. In 1964 begon de bouw aan de Wendeling. Een ontwerp van de Nijmeegse architect C.H. Bekink die al moderne (lees: sobere) kerken had gebouwd. Parochiekerk en klooster kwamen in 1965 in gebruik. De eerste pastoor was pater Hofland O.Carm.

Interieur heilige Geestkerk

Door de industrialisatie van Emmen, de vestiging van katholieken rees in de jaren 1954/1955 binnen de Karmel al het idee er bedrijfsapostolaat te beginnen. Om de Katholieke Kerk te verstevigen. Onwetend van dat plan bezocht pastoor W.L.H. Kuiper (Pauluskerk) de orde om in Emmen een katholieke HBS te beginnen. Er bestond een voorbereidend comité maar het ontbrak hen aan connecties en geld. Uiteindelijk besloot de orde het klooster in Hoogeveen op te geven voor een klooster in Emmen, dat nog 'gaaf katholiek' heette. Het kreeg de naam 'Maria Regina Apostolorum'. In 1957 vroeg de provinciaal overste een vestigingsvergunning aan de gemeente Emmen. De Karmel en de bisschop waren het erover eens dat Emmen centrum moest worden van apostolaat met: parochie, HBS, Una Sancta, woonwagengeruk, volkshogeschool en bedrijfsapostolaat.

Paters die het klooster bewoonden werkten dus ook aan de katholieke HBS, later Katholiek Drents College. In Angelso verrezen meer kloosters. Ook voor de Broeders van Dongen, leraren op de katholieke ambachtsschool later LTS. Een van hen maakte in 1960/1961 de medaillons van de Pauluskerk. In 1963 aan de Veldlaan het klooster van de Franciscanessen van de H. Elisabeth, actief in de wijkverpleging en de huishouding van de Karmelieten. In het kleuteronderwijs en het bijzonder lager onderwijs (blo) de zusters van OLV van Amersfoort, sinds 1957. Ook Fraters van Utrecht waren actief.

De meeste congregaties kwamen vanaf 1956 door bisschop Nierman, als impuls voor het nieuwe bisdom. Congregaties gaven vaak positieve reacties. Zij waren welkom, er was voldoende werk. Op andere plaatsen was hun pionierswerk tot voltooiing gekomen. Zij hoopten in het noorden ook nieuwe zusters, broeders en fraters te werven. Er waren wel die intraden maar weinig die ook bleven. De gemeenschappen in Emmen hadden geen lange adem. In 1969 vertrokken de Zusters van OLV, de Franciscanessen in 1971. De Karmel hield het vol tot 1993.

Pater Hofland O.Carm. werd in de Franciscus opgevolgd door de franciscaan W.P.M. Beekman o.f.m. Pastoor W.G. Nieuweboer van de Paulus en pater Hofland O.Carm. van de heilige Geest konden samenwerken. In 1966 kregen hun parochies één informatiegids. Kort daarna gevolgd door een gezamenlijk parochieblad. Voorbode van wat komen zou.

In 1961 en 1967 verkocht de Gerardus Majellaparochie grond aan de gemeente Emmen voor volkshuisvesting. Er werden seniorenwoningen gebouwd.

Medio jaren '60 kreeg de Paulusparochie een kapelaan. Probleem was dat de pastorie te klein was. Die was in 1948 zonder douche gebouwd. Later was een slaapkamer omgebouwd tot badkamer. Daardoor bood het geen ruimte aan 3 personen: pastoor, kapelaan en huishoudster. De gemeente ging akkoord met een pastorie achter de kerk, Weerdingerstraat 33. Het moest van hen wel een bungalow zijn, geen statige woning. Helaas vertrok de kapelaan na een poosje. Een opvolger had het bisdom niet. Even werd overwogen de oude pastorie te verkopen. Het werd verhuurd aan een emeritus priester. Mgr. J.H. Koelman, oud-plebaan (pastoor van de kathedraal) en Buitengewoon Geheim Kamerheer van Z.H. de Paus. Hij assisteerde in de parochie. Ook dat was voorbode van wat kwam: seniore priesters die doorwerken.

Ondertussen was in Rome het Tweede Vaticaans Concilie, 1962-1965. Sinds het eerste concilie (1869-1870) was de wereld ingrijpend veranderd. In het westen had de democratie wereldoorlogen overwonnen en koloniale macht verdween.

Massacommunicatie in opkomst, wereldproblemen problematischer. Vanuit de hele wereld poogden 2.500 bisschoppen, met vertegenwoordigers uit protestantse en orthodoxe kerken de Katholieke Kerk bij de tijd te brengen.

De meest waarneembare modernisering was in de liturgie. Die mocht gevierd worden in het Nederlands. Het duurde jaren eer het nieuw Romeins Missaal in het Nederlands was vertaald. Bijgevolg typte elke priester teksten voor de Mis, niet alles was even vruchtbaar.

Gelovigen waren in het algemeen blij met die liturgische vernieuwing maar er was ook een ander geluid. Enerzijds diepgelovige mensen die zich liturgisch ontheemd voelden. Anderzijds mensen die aanhikken tegen welke verandering ook. Wie kerkgang toch al een verplicht nummertje vond reden er mee op te houden. Gevolg: tweespalt, kerkverlating. Het gedachtengoed van het concilie is in ons land nooit volledig geland. Het ging ten onder in wat op dat moment ook de samenleving frontaal raakte: de polarisatie, de antiautoritaire wind en de democratiseringsgolf.

Na het Vaticaans Concilie organiseerden de bisschoppen het Pastoraal Concilie van de Nederlandse Kerkprovincie in Noordwijkerhout, 1966-1970. Bron van jarenlange kerkelijke polarisatie.

Er waren seminaristen die de wijding uitstelden, wachtend op afschaffing van het celibaat. Anderen lieten zich wijden met het idee dat hun celibaatsgeloofte snel verviel. In de tijdsgeest van de samenleving, maar niet die van het Concilie, verdween het religieuze kleding: priesterboord, de pij, het habijt met kap. Velen wisten de uitgang van klooster of kerkelijk ambt te vinden. Dat soms ook nog wel begrijpelijk. Niet elke priester had er zelf echt vrijwillig ervoor gekozen. Er waren er die met sociale drang priester waren geworden; bijvoorbeeld gepusht door familie omdat het aanzien ook op hen afstraalde. Kloosterleven kon voor sommigen de enige route zijn om verder te studeren, een vak te leren. Dat gold voor de vrouwenemancipatie de vrouwelijke religieuzen. Eer de studiebeurzen gangbaar werden ook mannelijke religieuzen. Anderen hadden ander redenen om klooster of ambt te verlaten. Aanwas was er nauwelijks.

Parochieraden werden opgericht, talrijke gespreksgroepen. Gelovigen werden aangemoedigd en toegerust om zich actief in te zetten in de parochie.

Het onderwijs werd complexer. De meeste vergadertijd van een kerkbestuur ging op aan de school. Katholiek scholen werden zelfstandig, juridisch los van de parochie. Vaak bleven de meesterwoning en ondergrond van de school nog eigendom van de parochie. Menig katholieke school dreef langzaam af van de

parochie waaruit zij ontstaan was. Bewust van en zich beroepend op de eigen verantwoordelijkheid.

Die onderwijsstichtingen gingen later met elkaar fuseren, aangemoedigd door overheidsbeleid: professionalisering en schaalvergroting. Daardoor kwamen sommige scholen nog verder van een plaatselijke parochie af te staan.

Halverwege de jaren '60 kreeg Emmen weer een nieuwe wijk: Emmerhout. Er was niemand die nog plannen maakte er een kerk te bouwen. Katholieken die er woonden kerkten in de Franciscuskerk. Sommige oorspronkelijke gelovigen moesten daar toch even aan wennen.

De financiële basis van de parochie veranderde ook. Inkomen van de pastoor bestond uit diverse onderdelen waaronder: vrij wonen in de pastorie, stipendia (vergoeding voor misintenties, uitvaarten en huwelijken) en wat parochianen gaven van slacht of opbrengst van de tuin. Het laatste was loon in natura, naar Bijbels gebruik. Een pastoor van Erica gaf dat loon in natura direct door aan de armen in de parochie. Er waren parochies die een goed inkomen gaven maar ook waar de pastoor in stille armoede leefde. Alle priesters, van kapelaan tot aartsbisschop, kregen nu exact hetzelfde inkomen: kost, inwoning en zakgeld. Stipendia vervielen aan de parochiekas.

Inkomen van de parochie bestond uit collecten en bankenpacht, een zitplaats werd gehuurd. Het terugkerend ritueel van de bankverpachting leidde vaak tot vervelend gedoe. Niet een verdwaalde of sociale pastoor die het afschafte. Het gebeurde alom.

Bankenpacht werd vervangen door de vrijwillige kerkbijdrage of gezinsbijdrage. Vrijwillig: omdat de Kerk geen verplichte contributie kan vragen, zoals club of vereniging. Geen vast bedrag omdat sinds Bijbelse tijden werd bijgedragen op basis van inkomen en vermogen. Veel parochies gaven een richtsnoer: 1% van het netto jaarinkomen. Bij stijgende lonen en welvaart daalden komende jaren de inkomsten van parochies. Een vrijwillige kerkbijdrage was voor sommigen té vrijwillig. Anderen rekenden vooral anderen tot de rijken dus... Wie de kerk niet meer bezocht vulde geen collecteschaal en liet de kerkbijdrage achterwege.

Veranderende tijden gaven ook samenwerking tussen verschillende christelijke denominaties. Vanaf 1973 trokken Nederlandse kerken samen op met de actie Kerkbalans. Om jaarlijks de kerkbijdrage onder aandacht te brengen.

De parochies gingen hoe dan ook verder. Zuinig aan doen, het onderhoud werd vaak uitgesteld, kapelaans en huishoudsters verdwenen. In het gebied van onze parochie reduceerde het aantal werkers van tenminste 6 pastoor (en soms een paar kapelaans) tot 1 priester en 1 pastoraal werkende. Inzet van gelovigen niet alleen theologisch van belang maar ook om alles gaande te houden.

11. Voorbij het Rijke Roomse leven: Bargeres én samenwerken

*'Gedenk niet langer wat vroeger gebeurd is
en geef niet al uw aandacht aan wat eens is geschied;
zie, Ik ga iets nieuws maken,
het is al aan het kiemen, weet u dat niet?'*
(Jesaja 43, 18-19b)

Liturgische vernieuwingen van het Vaticaans Concilie waren geland! Bestaande priesterkoren waren van voor het concilie.

Uitgezonderd de nieuwe heilige Geestkerk werden priesterkoren verbouwd, al dan niet met vrijwilligers. Communiebanken verdwenen. In de Pauluskerk trof een zijaltaar hetzelfde lot maar kwam er een muurtabernakel voor terug. In de Paulus en Franciscus kreeg het klassiek hoofdaltaar een centrale plek. In de ene kerk werd het priesterkoor verlengd, in de andere verhoogd of allebei. Het stof daalde neer en werd door vrijwilligers opgeruimd.

In de Franciscuskerk werd de oude communiebank deels hergebruikt voor het Sacramentsaltaar. Parochianen maakten meubilair voor het priesterkoor. Een ander maakte van een weidesleep twee kandelaars voor het altaar. Weer een ander altaardwalen. Het koor verplaatste zich van oksaal naar priesterkoor. In

de Pauluskerk werden smeedijzeren deurtjes van de communiebank opnieuw gebruikt: verwerkt in het volksaltaar en de lezenaar van het Evangelieboek. Zo kon het altaar van 1950 weer terug naar de oorspronkelijke plaats in de apsis.

Op advies van bouwinspecteur H.A. Bröring van het bisdom kreeg de Gerardus Majella zijn eerste restauratie. Nieuwe weggewerkte elektrische bedrading, de muurschilderingen werden opgeknapt. Om kosten te besparen verdwenen die in de zijbeuken, die men toch minder geslaagd vond. Hemelwaterafvoer werd aangepast. De pastorie werd ook gemoderniseerd: centrale verwarming en een slaapkamer werd badkamer. In 1976 verdween de preekstoel. De sierstenen werden verwerkt in een lezenaar.

Kerkinterieur H. Gerardus Majella voor verbouwing 1976

Opvallend: waar in andere parochiekerken zich een katholieke beeldenstorm voltrok, beelden verdwenen en murenschilderingen gekalkt, gebeurde dat niet in onze parochiekerken. Uitgezonderd de zijbeuken van Barger-Oosterveld.

Het gezamenlijke parochieblad van de Paulus- en heilige Geestparochie had in 1974 iets nieuws: 'H. Paulus Geloofsgemeenschap Barger's' 2 November 1974 (Allerzielen) tijdens de Eucharistie in de openbare lagere school De Brink aan de Rolderbrink, werd pastor H.B. Becker gepresenteerd als halftime pastor voor de wijk Barger's dat onder de Paulusparochie viel. 's Weekends was tweemaal de Eucharistie in de openbare school. Een voorlopige parochieraad ging aan de slag. 1 Juni 1975 was er voor het eerst de heilige Communie.

Begin 1975 werd G. Metz benoemd tot hoofd van een te bouwen katholieke school. Die school, de Kardinaal Alferinkschool (KAS), was januari 1976 gereed.

Van 7 februari tot half september werd in de aula van die school 's weekend de Eucharistie gevierd.

In 1975 ging pastoor Nieuweboer van de Paulusparochie met pensioen. Het tekort liet zich voelen, het bisdom had geen priesters. Pater G.H.A. Schiphorst O.Carm., als moderator verbonden aan het Katholiek Drents College stelde zich beschikbaar.

In dat jaar de aankondiging dat pastores van Emmen een team vormden. Naast de eigen parochie nam elk een deeltaak op zich voor het geheel. Dat team bestond uit pater B.J.T. Thien O.Carm. (heilige Geest), pater W.J. Schiller O.Carm. (Franciscus), pater Schiphorst O.Carm. (Paulus), pastor Becker (Paulus, Bargerès) en pastoor A.J.M. Leereveld (Gerardus Majella).

Half september 1976 was in het RK bejaardencentrum 'De Bargerès' de kapel af. Eigendom van woningbouwstichting Inter Pares. 19 September was de eerste viering. Zondag 3 oktober 1976 werd de kapel gewijd door Mgr. Möller, bisschop van Groningen. Het had 120 zitplaatsen, wat zondags te weinig was. Kerkgangers gingen dan sneu naar huis, er was geen zitplaats vrij.

Exterieur Bernharduskapel, Holtingerhof

Interieur Bernharduskapel, Holtingerhof

Vrijdag 27 juli 1977 onthulde burgemeester H.E. Beusekamp een gedenksteen bij de kruising van de Rondweg-Schanstraat. Het markeert de plek waar ooit de Kartonkerk als voorloper van de Franciscuskerk stond.

Waar werkgroepen verschenen en toegerust werden, volop overlegd werd was de kamer in de pastorie van de Franciscuskerk te klein. Dhr. H. Alberts ontwierp een zaal en was bereid de leiding op zich te nemen. Kosten f 240.000,-.

Parochianen deden voorbereidend werk, legden de fundering. Wat vrijwilligers konden doen, werd zelf gedaan. Tijdens de feestavond van 21 maart 1980 werd, in de zaal bij de deur, een steen ingemetseld met postzegels en munten.

12. Een zesde parochie zonder kerk en het IBE

*'Gods medewerkers zijn wij,
Gods akker,
Gods bouwwerk bent u.'
(1 Korintiërs 3,9)*

In het territorium van onze parochie werd in 1980 naast al bestaande parochies een zesde opgericht. Gewijd aan Bernhardus (van Clairvaux). Een eerbewijs aan

kardinaal B.J. Alfrink. Een parochie zonder eigen kerk. Pastor Becker was de eerste pastoor.

Het pastoraal team veranderde. Pastoor Leereveld stierf in 1979, pastor Becker werd halftime pastoor van de Gerardus Majella. Pater Thien O.Carm. (de heilige Geest) vertrok in 1980. De eerste pastoraal werker verscheen: pastor H. Scholte Albers.

Was in Emmen een vijfde parochie gesticht, gelijktijdig kwam tegenovergesteld samenwerking op gang. Niet allereerst door een groeiend tekort aan pastorale beroepskrachten: *'Een samenleving die steeds ingewikkelder wordt, kan van een individu of groep zoveel vragen dat hij er niet alleen meer tegen opgewassen is,'* Het Interparochiëel Beraad Emmen begon (IBE), overleg tussen de penningmeesters en V.O.M.-groepen werkten nauwer samen. De groep die voorging Woord- en Communievieringen was al interparochiëel.

Onbekend is de betrokkene die eerlijk schreef: *'In de praktijk kan het erg stroef gaan, alleen al omdat de samenwerkenden het van jong af niet zo gewend zijn. Zij hebben dat te weinig ingeoeffend, zijn te individualistisch opgevoed en stonden te veel gericht op individuele prestatie. Enfin, in Emmen proberen we het tenminste samen.'* De OL Vrouw Onbevlekt Ontvangen van Erica was niet bij dit proces betrokken.

Interieur parochiekerk te Erica vóór verbouwing priesterkoor

Erica had als pastoor pater J.H. Groot Zevert ss.cc., pater van het Heilig Hart van Jezus. Die werkten ook in de vicarie Schoonebeek en de parochies Weiteveen en Nieuw-Schoonebeek. Pater H.P. Verschrage ss.cc, vicaris van Schoonebeek was ook benoemd voor de parochie Erica. Dat was daar de weg om voorzichtig samen te werken. Na het pensioen van pater I. Piekema MSF in januari 2000, werd het pastoraal team van Emmen er benoemd.

Pastoor Boerman van Erica leverde in 1867, na 12 maanden, een kerk, toren en pastorie op. De pastoors Weninck en Vinke na 18 maanden in 1906 de kerk en pastorie van Barger-Oosterveld. Pastoor Hutjens had vanaf benoeming al 3 jaar nodig voor kerk en pastorie. Pastoor Jacobs zo'n 4 jaar. In 1965 kostte het pater Hofland O.Carm. alweer 5 jaar voor kerk en klooster. De tijden veranderden!

In de Bernhardusparochie werd veel over kerkbouw en huisvesting gesproken, geschreven en vergaderd. Veranderde tijden. De overheid subsidieerde geen kerken meer. Het katholieke adviesbureau KASKI en het bisdom vonden een kerk voor alleen Barger op termijn onhaalbaar: ontkerkelijking ging ook door. Maart 1982 liet het bisdom weten dat er een definitief plan kon komen als de Rietlanden gevorderd was. Tot 1987 mocht alleen tijdelijke oplossing. Waar de kapel niet voldoende plaats bood was zo'n tijdelijke oplossing om de Paaswake 1983 te vieren in de kerk van Erica. De Paaswake daarna was voor parochianen van Erica. De één vond het een oplossing, een ander niet.

De Franciscusparochie wilde al jaren een pijporgel. Geld was er niet. In de kapel van het Carmellyceum, Oldenzaal stond een ongebruikte. Medebroeders tipten pater Schiller O.Carm. 5 December 1983 gingen de paters Schiller en Schiphorst (connaisseur) op weg met dirigent de heer Velthuisen. Het orgel was gratis als geen handel werd gedreven. Demontage, transport, montage en stemmen was rekening parochie. In januari werd het opgehaald. In 3 Bijbelse dagen bouwde orgelbouwer de Bruijn het weer op. In het weekend van 21 en 22 januari 1984 werd het bespeeld. Totale kosten f 2.500,- door de inzet van vrijwilligers.

In het voorjaar 1984 liet een nieuw Bernharduskoor onder leiding van Paul van Elsen geestelijke klanken horen. Vanwege zijn verhuizing volgde Johan Westra hem in september 1985 op. Dat jaar waren in de wijk Rietlanden parochianen komen wonen, het parochielogo veranderde. In 1986 en 1987 organiseerde de werkgroep Parochie Opbouw Rietlanden, kortweg 'de POR', de laatste vrijdag van de maand een viering. Eerst in Zuidbarge, daar waren de tijden sinds zij de eerste bewoners van Erica hadden verjaagd óók veranderd. Vervolgens was de plek van samenkomst de nieuwe katholieke basisschool de Diedeldoorn.

In september 1987 installeerde deken C. Marton O.Carm. de Interparochiële Kaski Commissie (IKC) onder de leiding van Herman Lange. Elke parochie had 3 leden in dat IKC. Opdracht: het advies van KASKI bestuderen, het bespreken met geïnteresseerde parochianen en luisteren naar hun ideeën om vervolgens zelf conclusies te trekken. Op basis daarvan zouden parochievergaderingen en -besturen, bisdom en Karmelieten besluiten hoe parochies en kerken in Emmen zouden worden verdeeld of samengevoegd.

De eerste vrouwelijke beroepskracht, pastor drs. F.G.M. Fennema-Robben

In 1988 verscheen het gezamenlijke parochieblad voor alle 5 parochies. In april vernam pater Schiller O.Carm. dat hij op medische gronden moest stoppen. Hij werd als pastoor opgevolgd door pastor Becker. Hij werd kort daarna deken. In 1983 had pastoraal werker Scholte Albers elders een functie gevonden. In het pastoraal team verscheen de eerste vrouw, pastor Drs. F.G.M. Fennema-Robben. In de kardinaal Alfrinkschool was de presentatieviering op 10 september 1989.

Presentatieviering pastor Fennema-Robben

Dat niet te ontkomen was aan kerkbouw voor de Bernhardusparochie, door de omvang van Bargeres en Rietlanden, was helder voor het KASKI en het bisdom. In september 1990 waren inspraak- en informatieavonden. Multifunctioneel was de wens. Niet alleen kerkruimte; ook ruimte voor pastorale, sociale en culturele activiteiten. Volgens begroting zou het f 800.000,- kosten. Het bisdom wilde f 500.000,- bijdragen. De parochie moest zelf f 300.000,- opbrengen. Het bestuur had al voor f 150.000,- financiële toezeggingen. De exploitatie van een eigen kerkgebouw vroeg jaarlijks een hogere kerkbijdrage.

Het bestuur organiseerde in november 1990 een enquête onder parochianen over de bouwplannen. Gaandeweg zegden parochianen financieel toe voor de bouw, een som van f 40.495,-. Van de uitgezette enquêteformulieren kwamen 43% ingevuld terug. Daarvan was 44% voor nieuwbouw, 16% wilde meewerken bij de bouw, 35% wilde financieel meedoen. Andersom: een meerderheid van 57% reageerde niet, van wie wel reageerde was 56% tegen kerkbouw, 65% wilde niet financieel bijdragen, 84% ook niet meewerken bij de bouw. Het was voorgoed van de baan.

Drie jaar eerder was, blijkens interne notitie, in de Franciscusparochie, de staat opgemaakt. De parochie had 2.064 parochianen op 889 adressen. Op minder dan de helft van die adressen werd het parochieblad bezorgd. De kerkbijdrage was afkomstig van 365 adressen ofwel 41%. De uitkomst van de enquête in de Bernhardusparochie was niet erg atypisch.

13. Een eerste fusie, drie werden weer één

*'Niet alleen voor hen bid Ik,
maar ook voor degenen die door hun woord in Mij geloven:
dat ze allen één mogen zijn.
Zoals U, Vader in Mij bent en Ik in U, zo moeten zij in Ons zijn,
zodat de wereld kan geloven dat U Mij hebt gezonden.'*
(Johannes 17, 20-21)

De Interparochiële Kaski Commissie (IKC), onder de leiding van Herman Lange, naderde het eindpunt. Gaandeweg lagen kaarten anders op tafel. Gingen KASKI en bisdom in 1987 nog uit van eigen kerkruimte voor de Bernhardusparochie, de meerderheid van de parochianen wilde het niet.

Na wikken en wegen het besluit de Paulusparochie en daaruit voortgekomen parochies heilige Geest en Bernhardus te fuseren. De heilige Geestkerk werd gesloten. Het was de kleinste en had op termijn te weinig draagkracht door de ontkerkelijkheid. Vicevoorzitters en pater Schiphorst O.Carm. begeleidden het fusieproces.

Op de valreep kocht de Bernhardusparochie, met instemming van de bisschop, het kantoor van woningbouwstichting Inter Pares aan de Slenerbrink. Het werd kerkelijke wijkcentrum 'de Vlaspit'. Juridisch werd het geregeld tussen Kerstmis en de jaarwisseling.

Per 1 januari 1993 was er een fusieparochie, gewijd aan Titus Brandsma. Bij de oprichting van de Paulusparochie was hij, achter de schermen, al betrokken. In deze jaren liep zijn zalingsverklaringsproces. 3 Januari werd de nieuwe parochie liturgisch gevierd, tweemaal. In de eerste zong het Pauluskoor met Cees Wessels. In de tweede het heilige Geestkoor met Jos Geerdink.

In 1995 ging pater Schiphorst O.Carm. met pensioen. Pastor Becker was nog de enige priester. In 1998 benoemde de bisschop pater Th.J. Wubbels M.H.M. Die uit Brazilië was teruggekeerd.

In 1994 speelde vervanging van het dak van de Franciscuskerk, f 250.000,- zou het kosten. In oktober 1996 was f 100.000,- ingezameld met de actie 'houd Franciscus onder de pannen.' Het bisdom vond dat de onderhoudsstaat totale renovatie eiste. De bouwcommissie met architect R. Kouwen uit Tolbert werd ingesteld. Totale begroting f 425.000,-. Met geld van parochianen, subsidies van Stichting Katholieke Noden en het bisdom en met arbeid van parochianen ging in 1998 het project van start.

De Gerardus Majellakerk werd in fases gerestaureerd. De eerste fase in 1996, de tweede van 1998 tot 2003. De bouwcommissie onder leiding van Herman de Groot, plaatselijke ondernemer. De bouwkundige begeleiding door architect Kouwen. In 1995 begon de actie: 'Geef onze Gerardus een nieuw pakkie aan!' Binnen een jaar was f 185.000,- ingezameld. De prijs van dat nieuwe pakkie was f 721.000,-. Het nieuwe dak kreeg ook een nieuwe klokkenstoel.

22 April 1998 werd de Gerardus Majellakerk erkend als rijksmonument. Dat gaf subsidiekansen bij restauratie. Een week eerder overleed Herman de Groot en werd opgevolgd door Bennie Grimberg. Muurschilderingen en kruiswegstaties werden professioneel gerestaureerd. Parochiaan Gerard Grummel voorzag het laatste met bladgoud.

14. Een nieuw millennium: kwetsbaar en hoopvol

*'Één ding echter, geliefden, mag u niet ontgaan:
voor de Heer is één dag als duizend jaren
en duizend jaren als één dag.'*

(2 Petrus 3, 8)

Bij de eerste millenniumwisseling vreesde de mens uit religieuze motieven van alles en nog wat. Ook apocalyptische visioenen bij deze tweede wisseling van het millennium. Niet religieus maar seculier: de millenniumbug. De ramspoed bleef uit. Een nieuw tijdperk, een nieuwe dag voor gelovigen.

In 1998 had de bisschop van Groningen, ontslag aangeboden wegens bereiken van de 75-jarige leeftijd. Hij was gevraagd te blijven tot de opvolger benoemd was. Mgr. Möller, al jaren kwakkelend met zijn gezondheid, overleed 26 april 1999 aan complicaties. De opvolger was nog niet benoemd.

Die opvolger Mgr. dr. W.J. Eijk werd 6 november 1999 bisschop gewijd. Door de ontkerkelijking, minder financiën en menskracht reorganiseerde hij het bisdom. Dekenaten opgeheven, vicariaten kwamen: Groningen-Drenthe en Friesland-NOP met parttime regiovicarissen. Ook werd de huisvesting van de organisatie efficiënter. Dat was verdeeld over 3 panden in Assen en Groningen. Er kwam centrale huisvesting in Groningen.

Na 25 jaar pastoraat ging pastor Becker met pensioen, in Erica pater I. Piekema MSF. Pater Wubbels M.H.M. werd pastoor van de parochies Gerardus Majella, Titus Brandsma, Franciscus en OL Vrouw Onbevlekt Ontvangen. Een nieuw type beroepskracht kwam: de diaken. Dat ambt was bij het Concilie herontdekt. Een gewijde ambtsdrager die gehuwd kan zijn, mag dopen en mag assisteren bij

huwelijken. Diaken Fr.J.M. Wielens, zijn echtgenote en twee zonen bewoonden de pastorie van Barger-Oosterveld. Het eerste gezin!

Diaken Fr.J.M. Wielens bezorgt de h. Communie

In de zomer van 2006 vertrok pater Wubbels M.H.M. naar Kenia, Nairobi. Een nieuwe priester had het bisdom niet beschikbaar. Er bleef één beroepskracht, diaken Wielens. Vicaris-generaal dr. H.J.H. van den Hende werd waarnemend pastoor. Kort daarna werd hij bisschop-coadjutor van het bisdom Breda. Een nieuwe waarnemend pastoor werd benoemd. Er werd assistentie gevonden om, af en toe, in het weekend Eucharistie te vieren.

Het bisdom had geen klooster of communiteit meer. De bisschop wilde nieuw religieus leven. De Abt Emo Stichting werd opgericht voor de financiering. De bisschop ontmoette de congregatie Misioneros Cristo Maestro, Missionarissen van Christus de Leraar. Een actieve en spirituele orde uit Colombia, waar het kloosterleven bloeide. De congregatie had sinds kort huizen in Frankrijk en Spanje en was bereid zich in ons bisdom te vestigen.

Een plek werd gezocht. De besturen van de parochies Klazienaveen, Barger- en Emmer-Compasuum en Zwartemeer wilden die bieden mits de mannen Nederlands spraken. De pastoor was bereid de pastorie in Klazienaveen in te leveren. Aldus zouden de parochies ook ná hem nog jaren verzekerd zijn van priesterlijke bediening.

Het aantal broeders dat de congregatie vanuit Bogota aanbood steeg. Te veel voor de pastorie van Klazienaveen, voldoende voor een tweede communiteit. In overleg met de OL Vrouw Onbevlekt Ontvangen, H. Gerardus Majella, Titus Brandsma en Franciscus kwam de pastorie van Erica beschikbaar. Wat gold voor de parochies van Klazienaveen e.o., gold ook voor Emmen en Erica: jaren verzekerd zijn van priesterlijke bediening.

Onder leiding van bestuurslid Tonny Platzer werd de pastorie van Erica bij de tijd gebracht. Keuken en douche, daterend van 1958, werden gemoderniseerd. Een begin werd gemaakt met de parochiezaal. De pastorie werd bewoond door pater M. Noordermeer OMI, die tijdelijk de priesterlijke nood verlichtte.

Eind 2007 verscheen de pas afgestudeerde drs. V.A.G. Maagd, geboren op Java en opgegroeid in Winschoten. Toen iemand hem opmerkte, onwetend dat het de nieuwe pastor was die zijn woning (pastorie Pauluskerk) ging bekijken, kreeg hij te horen: 'Vluchtelingenwerk zit hiernaast.' Een week later het compliment dat hij zo goed Nederlands sprak.

Presentatieviering pastor V.A.G. Maagd

In Leeuwarden, de HH. Bonifatius en gezellen, was de diakenwijding. Zijn eerste assistentie als diaken was in de Franciscus. 5 April 2008 de priesterwijding in de kathedraal. 13 April in Erica de feestelijke Eucharistie door hem gecelebreerd. Er was een receptie in Motel van der Valk.

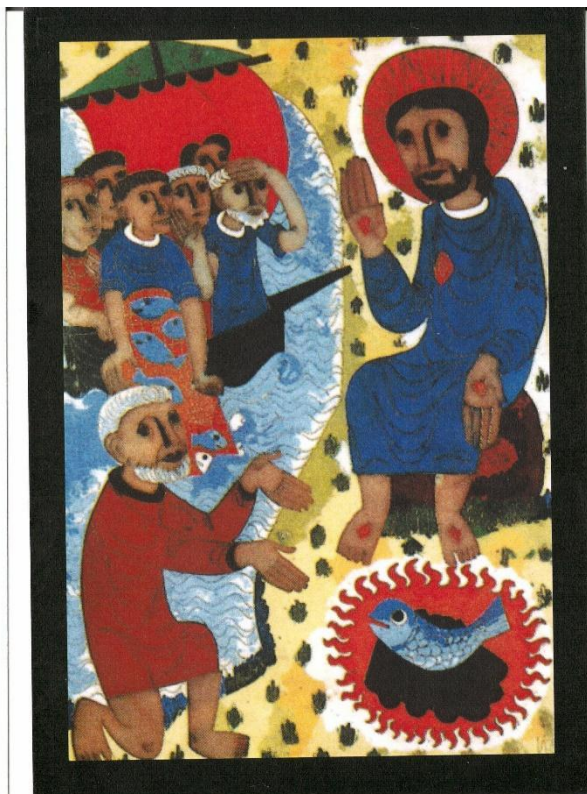
TER HERINNERING
AAN DE
H.PRIESTERWIJDING
EN
EERSTE H.MIS
VAN
VICTOR A.H.MAAGD

GRONINGEN	WINSCHOTEN
Kathedrale kerk van de H.H.Martinus en Joseph	Parochiekerk van de H.H.Vitus en Gezellen
5 april	6 april

ERICA
Parochiekerk van O.L.Vrouw Onbevlekt Ontvangen
13 april

2008

- JOH. 21: 1- 19 -

In december 2007 werd de bisschop aartsbisschop. In september 2008 werd de opvolger bekend: Mgr. dr. G.J.N. de Korte, hulpbisschop van Utrecht.

Kort na zijn installatie kwam het vliegtuig uit Bogota, Colombia. Hun komst had al met al 2 jaar geduurd. Het gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen rond de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND). Er was beleid dat men eerst in land van herkomst het inburgeringsexamens moest afleggen. Daarbij het streven om orthodoxe imams te weren. In het kader van gelijke behandeling werd het ook christelijke voorgangers moeilijk gemaakt in Nederland te werken. Tot ieders verbazing stapten 'slechts' 5 jongemannen uit het vliegtuig. Een groter aantal was verwacht. Een priester, een diaken en 3 broeders. Bij het gerenommeerd taleninstituut in Vught gingen zij verder met hun taal.

De priester ging terug naar Colombia, zijn taalontwikkeling bleef achter. Later hetzelfde met een broeder. Er kwam een priester met talenknobbel voor terug. Helaas was de knobbel voor Romaanse talen. Zij studeerden theologie aan het Ariënskonvikt in Utrecht. De diaken kreeg fatale maagkanker. Er bleven nog 2 broeders over. Na sluiting van het Ariënskonvikt gingen zij naar de Tiltenberg, seminarie van het bisdom Haarlem-Amsterdam. Door bureaucratie van de IND, gebrek aan medewerking was het onmogelijk nieuwe leden van de congregatie in te vliegen. Het project werd overgenomen door het aartsbisdom, onder de man die er als bisschop van dit bisdom mee begon.

Grads Fuhler, vicevoorzitter van het bestuur van de Gerardus Majella kwam met het plan het processiepark van kruiswegstaties te voorzien. Frans Arling maakte van flinten de 2 meter hoge zuilen voor de tableaux. Er werd een 15 staties toegevoegd: Jezus' opstanding uit de dood. In die zuil kwamen stenen uit Lourdes. Meegenomen door Frans Arling en zijn dochter Ingrid. Halverwege 2008 was alles klaar voor gebruik.

Kruiswegstatie, processiepark te Barger-Oosterveld.

Tijdens de jaarwisseling 2000 op 2001 was in het Volendamse café 't Hemeltje een brand met grote impact. Alle publieke gebouwen, waaronder ook kerken, werden gecontroleerd door de brandweer en goedkeuring gekoppeld aan een

gebruikersvergunning. In de Franciscuskerk moesten de plafondplaten worden vervangen. Dat gebeurde in maart 2009. Vrijwilligers ontruimden de kerk voor de rolsteigers. Met hulp van vrijwilligers kon de firma Zomer het karwei ruim binnen de geplande tijd doen. De vrijwilligers maakten de kerk weer schoon, richtten het weer in. Zaterdag 7 maart kon er weer gevierd worden.

2009 - 04

RENOVATIE PLAFOND – VELE HANDEN MAKEN LICHT WERK!

In het maartnummer hebben we u reeds verteld dat het leeghalen van de kerk met heel veel vrijwilligers/sters in een halve dag geklaard was. Dit bleek een heel goed voorteken voor het verloop van de werkzaamheden te zijn. Op maandag kwam het materiaal en de steigers volgens afspraak binnen. Op dinsdag werden de steigers opgebouwd zodat op woensdag 18 februari (weer volgens afspraak) een begin

gemaakt kon worden met de plafondre renovatie.

De foto boven is genomen nadat de eerste nieuwe platen waren aangebracht. De professionals van de firma Zomer op de steigers werkten eendrachtig samen met de vele vrijwilligers beneden op de werkvloer. Met ontzettend veel plezier heeft een ieder hier zijn/haar steentje bijgedragen. Hierdoor verliep het geheel soepel en kon de elektriciens ook op tijd de ventilatoren plaatsen. Zelfs de voeger kon tijdig de muur achter het orgel herstellen. Deze grote inzet van een ieder heeft ertoe bijgedragen dat wederom onze vrijwilligers de kerk **een week eerder** dan verwacht konden inrichten en schoonmaken, waardoor zaterdag 7 maart de viering weer in de kerk kon plaatsvinden.

Zelfs was er tijd om ook onze parochiezaal die gedurende de werkzaamheden tevens dienst deed als kerkzaal een grote beurt te geven. Ook de sacristie en secretariaat werden samen met de keuken niet overgeslagen. Het hele complex lag er zaterdag 7 maart weer spik en span bij.

Als parochiebestuur zijn wij ontzettend trots en blij dat zoveel mensen zich spontaan hebben ingezet om alles gladjes te laten verlopen. Alle sponsoren van de platen willen wij ook hartelijk danken. De **aanschaf** van de **platen** hebben we kunnen bekostigen van de sponsorgelden hiervoor.

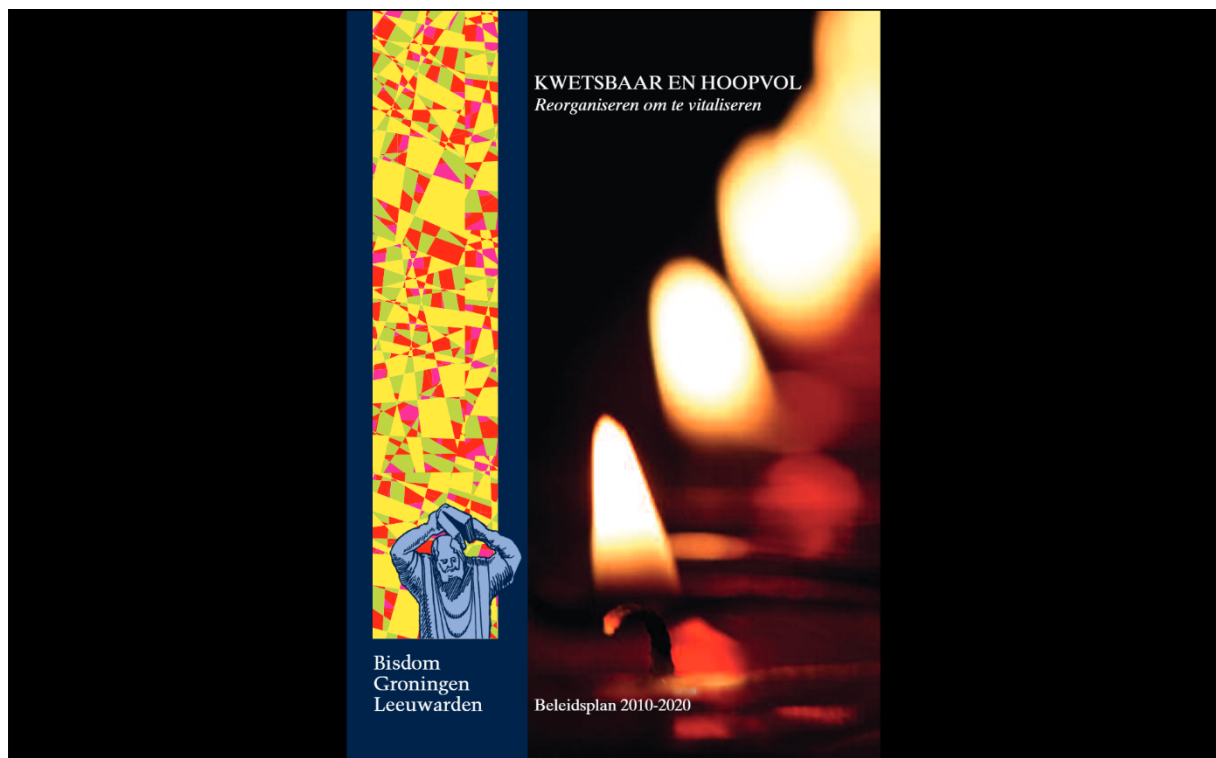
Samen hebben we getoond dat wij staan voor de taken in onze parochie in de ruimste zin van het woord.

Heel, heel veel dank hiervoor.

Uw parochiebestuur

De nieuwe bisschop had kennis gemaakt met het bisdom en werkte aan nieuw beleid. Het conceptbeleidsplan werd alle denkbare en ondenkbare geledingen aangeboden voor inspraak. De bisdomstaf ging de samenwerkingsverbanden in het bisdom langs. Bij ons in de parochiezaal van de Franciscus. Het beleidsplan verscheen eind 2010 met de titel 'kwetsbaar en hoopvol, reorganiseren om te vitaliseren.'

Het meest ingrijpende van dat beleidsplan: parochies moesten fuseren. Waar geen Parochiële Caritas Instelling (PCI) bestond, een kerkelijke rechtspersoon naast de parochie, moest die worden opgericht.

Beleidsplan van het bisdom Groningen Leeuwarden

15. Weer één, De Goede Herder Parochie Emmen-Erica

'Wat geweest is zal weer zijn.

Wat gebeurd is zal weer gebeuren:

nieuw is niets onder de zon.

Er is weleens iets waarvan men zegt: 'Kijk, dit is iets nieuws!'

Maar dat is niet zo: vroeger was het er ook al.

Aan de mensen van vroeger wordt niet meer gedacht,

evenmin als aan die van later

zal worden gedacht door de degenen die na hen komen.'

(Prediker 1,9-11)

Vanaf 30 oktober 2012 werkte het projectteam aan de fusie. Het team bestond uit Jan Koenen (voorzitter), Gerard Klomp (secretaris), Frans Kuis (financiële zaken), Ernest Zinsmeyer (communicatie), Marta Swignon (juridische zaken), Tonny Platzer (gebouwen) en Hermien Plas-Kerperien (planning en proces).

Het projectteam hield de planning vast. Bij bisschoppelijk decreet van 8 december 2014 werd, per 1 januari 2015, de nieuwe parochie opgericht: De Goede Herder. Het was weer zoals het ooit was: één parochie. Nu met meer kerkgebouwen en een kapel. De fusie werd 9 januari 2015 ook notarieel nog vastgelegd. Na de Eucharistie van Oudjaar 2014 en Nieuwjaar 2015 werd de klassieke lofzang Te Deum gezongen.

Het eerste parochiebestuur bestond uit pastoor A.G. Buter (voorzitter), de dames H.H. Plas-Kerperien (vicevoorzitter) en A.M. Groen (communicatie), de heren G.J. Klomp (secretaris), T.A. Walstra (penningmeester) H.A. Niewold (locatieraden) en B.H. Richard Menzen (gebouwenbeheer).

Ook werd de Parochiële Caritas Instelling (PCI) van De Goede Herder Parochie opgericht. Ook bij decreet van de bisschop. De PCI kreeg vanuit de parochiekas een startkapitaal van € 10.000,-.

Die nieuwe parochie viel letterlijk in de prijzen op landelijke RKK Parochiedag van de gefuseerde (katholieke en protestantse) omroep KRO-NCRV. Zij werd uitgeroepen tot 'Parochie van het Jaar'. Volgens de jury excelleerde De Goede Herder Parochie in christelijke barmhartigheid door het opvangproject voor vluchtelingen. Dat in het jaar 2016 dat paus Franciscus uitriep tot Jubileumjaar van de Barmhartigheid. De prijs, een Christoffelbeeld, staat in de Pauluskerk.

Christoffelbeeld, prijs 2016

Zaterdag 5 maart 2016 werd bekend dat de bisschop overgeplaatst werd naar Den Bosch. Dat nieuws was al uitgelekt door voortijdige melding op de website

van dat bisdom. Na de Lourdesbedevaart van het bisdom werd vicaris-generaal P.H.H. Wellen, ook pastoor te Hoogeveen, diocesaan administrator.

1 April 2017 werd bekend dat dr. C.F.M. van den Hout bisschop van Groningen werd. De bisschopswijding was 3 juni.

Daags voor bisschopswijding wordt nieuwe heraldiek geplaatst

Werd gewerkt aan de fusie, Johan Hemel en zijn vrouw Gré werkten aan een spiritueel onderwerp. Zij hadden het plan in Erica een Mariakapel te bouwen. 'Mensen hebben ook in deze tijd ruimte nodig voor bezinning. Een kapel is zo'n plek waar het kan.' In 2016 was een ontwerp gemaakt, in lijn met kerkarchitect C. Hardeman in 1933. Er werd geld ingezameld voor de bouw van de kapel.

De eerste donatie kwam van de Protestantse Gemeente van Erica, een bedrag van € 150,-. Een forse donatie van € 25.000,- kwam van Jan Peters, overleden in 2021. Die vond het beter om met warme hand te geven. Tijdens de bouw, met bouwcommissie, plaatsten Jan Peters en scholieren de Brummelbos 31 mei een tijdsapsule. Gré Hemel mocht het niet beleven, zij overleed in 2017. Het beeld, betaald door de voormalige supermarkteigenaar Bert Schepers, kwam uit het Wittem van Gerardus Majella. Maria reisde nu met een Toyota Yaris, richting Erica, vergezeld door Johan Hemel, Rieneke en Herman Schulte.

Mariakapel te Erica

De Mariakapel werd 11 augustus 2018 gewijd door pastoor A.G. Buter. Na de Eucharistie was de traditionele Mariaprocessie door het Kerkenbos. Ondanks de vakantie waren honderden gelovigen aanwezig.

27 januari 2018 een grote ploeg van de publieke omroep KRO-NCRV voor het eerst in Barger-Oosterveld. De zondagse Eucharistie die op de televisie werd uitgezonden kwam driemaal per jaar vanuit de Gerardus Majella. Voor pastoor Buter en zijn opvolger geen onbekend iets. Toen zij in Leeuwarden werkten was de uitzendingen vanuit de Leeuwarder parochiekerken.

Verbindingswagen NPO bij de Gerardus Majellakerk

Organisatie van een televisie-uitzending vraagt veel van vrijwilligers in en rond de kerk. De opbouw van verlichting is vroeg, soms op 'onchristelijk' tijd. Idem plaatsing van de camera's, de kabels, de regiewagen, etc. Op een vroeg uur iedereen van ontbijt voorzien. Na uitzending, nadat alles is afgebroken, de lunch. Vroeg in de ochtend regievergadering, aansluitend generale repetitie voor de regie, de visagiste en dan de uitzending. Het vraagt veel van het koor, niet alleen om goed voor de dag te komen. De liturgie, dus ook muziekkeuze, is volgens de strikte kerkelijke regels.

In 2019 werd 70-jaar Pauluskerk gevierd. Een feestelijke Eucharistie met ook de vroegere (nog levende) pastores. Later dat jaar in de kerk een voorstelling van diaken drs. P.E.J. Vermaat o.f.s. uit het Slappeterp, ook poppenspeler, over het leven van de apostel Paulus.

In 2020 kwam de coronapandemie (Covid-19). De pasbenoemde pastoor was nog bezig zich in te werken toen in maart 2020 het land in lockdown ging. De parochie kwam tot stilstand: volwassen- en communicatechese, werkgroepen, koorrepetities, koffiedrinken na de viering, enz. Alles! De kerk mocht open maar geen publiek toegankelijke liturgie. Die Eucharistie ging wél door. Met of zonder aanwezigen: de eredienst aan God gaat altijd door.

Zonder het pand Meerstraat te verlaten, zonder beroep op vrijwilligers (angst en besmettelijkheid) opende de pastoor dagelijks de Pauluskerk om 16.00 uur. Het Allerheiligste Sacrament werd uitgesteld. Er was behoefte. In die gesloten kerk dagelijks de Eucharistie. Direct haakte koster Jan Heller in. Spontaan én dagelijks. Er verschenen meer gezichten, even spontaan.

Huisbezoek ging door op expliciet verzoek. Thuisquarantaines werden niet ongevraagd doorbroken. Coronapatiënten, vanuit Brabant in het Scheper Ziekenhuis, kregen pastorale zorg. De pastoor liet weten present te zijn als het voor het ziekenhuis, door de pandemie, te veel werd.

In het spoor van andere parochies en gemeenten ging onze parochie vanaf 31 maart ook digitaal. Een camerateam, afkomstig van alle kerklocaties, bediende de camera van Bennie Wolbers; dagelijks aanwezig als regisseur, producent en bedienaar van de consecratieschel. Opnames werden op YouTube en Facebook geplaatst. Het digitaal pastoraat was begonnen! Digitale nieuwsbrieven werden verstuurd.

Tijdens de lockdown Sientje Beukers-Fuhler als cameravrouw

Witte Donderdagavond was de Pauluskerk open voor gebed. Als enige kerk in Nederland werd er, buiten de Eucharistie, de Communie uitgereikt. Er was een provisorisch scherm, Monuta leverde desinfecteringsmiddel. Het novum haalde het Dagblad van het Noorden.

Provisorisch hoestscherm, Witte Donderdag

Goede Vrijdag moest op het plein de toegang tot de kerk in banen worden geleid, de toeloop was groot. De Paaswake was, voor het eerst in de geschiedenis, in een verplicht lege kerk maar met camera.

Kerkelijk uitvaarten, zonder koor- of volkszang, mochten wel met maximaal 30 personen. Veel uitvaarten werd via internet gestreamd. De pastoor was acoliet en zanger. In 2020 en 2021 verviel de Gerardusbedevaart.

Vanaf 1 juni mochten gelovigen weer bij de eredienst zijn zolang het kerkelijke coronaprotocol werd nageleefd. De locatieraden, met gepaste fysieke afstand bijeen in Barger-Oosterveld, werkten harmonieus samen om tot heropening te komen. In Erica maakte Henk Rolink voor alle locaties hoestborden. De kosters en liturgiegroepen van alle locaties werden op eenzelfde manier voorbereid op de heropening. De Eucharistie op weekdag werd na de vakantie op de locaties hervat. Eerst werd 's weekends ervaring opgedaan met het protocol. Vanaf de maand oktober mocht de kapel in de Holtingerhof weer open.

In het najaar werd met horten en stoten, aanvullende maatregelen die kwamen en later werden opgeheven, de catechese alsnog tot een einde gebracht. Op de kerklocaties Erica en Barger-Oosterveld volgden, in bijzondere setting, alsnog de eerste Communie. In de Pauluskerk van Emmen werd het, hopen op zegen, uitgesteld tot 2021. Traditie daar is dat kinderen per koets naar de kerk gaan. Dat vraagt voorjaarsweer, geen najaarsweer. De catechese 2021 startte niet: door avondklok was geen ouderavond mogelijk, groepswork mocht niet.

Door verwachte drukte op kerstavond besloten de bisschoppen, dat ook die liturgie zonder publiek gevierd werd. In deze periode gaf de Schiphorst, zaal van de Pauluskerk, daklozen onderdak. Die nachtopvang stond zonder corona al onder druk, het aantal daklozen steeg. In het najaar was, samen met de PCI, een inzameling voor de daklozen: winterkleding, ondergoed en schoenen.

Ook in de nachtopvang was fysieke afstand geboden. In maart had de parochie de parochiezaal aangeboden voor nachtopvang. Buurtbewoners, parochianen werden geïnformeerd, er was geen enkel negatief geluid. Na de dagopvang bij het Leger des Heils ging om 18.00 uur de Schiphorst open. Een warme maaltijd werd aangeboden. In de nacht was er een beveiligingsbedrijf.

Vanwege de avondklok kregen alle priesters, diakens en pastoraal werkenden van de bisschop een Werkgeversverklaring Avondklok, zodat ook tussen 21.00 uur en 04.30 uur dringende pastorale bijstand mogelijk was.

2 Informatie werknemer

Verklaar hierby dat werknemer

Voorletter(s) en achternaam:

P.J.J. Stiekema

Functie:

priester

Gebortedatum:

[Redacted]

bij dit bedrijf werkt en daarom buiten moet zijn tijdens de uren van de avondklok.

Geef zo precies mogelijk aan op welke dag(en) en tijdstip(pen) uw werknemer buiten moet zijn:

het gaat erom dat priesters, diakens en pastoraal werkers in noodsituaties (stervensgevaar) hun gelovigen pastoraal kunnen bijstaan.

Ik kan voor deze werknemer geen vaste tijden aangeven.

3 Naar waarheid ingevuld

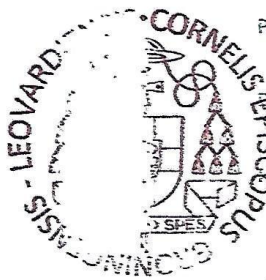
Ik (werkgever) verklaar dat ik dit formulier naar waarheid heb ingevuld.

4 Ondertekening werkgever

Plaats (altijd invullen): Groningen

datum (altijd invullen): 22 januari 2021

Ondertekening (alleen nodig als u dit formulier uitprint en tot ondertekenen in staat bent)

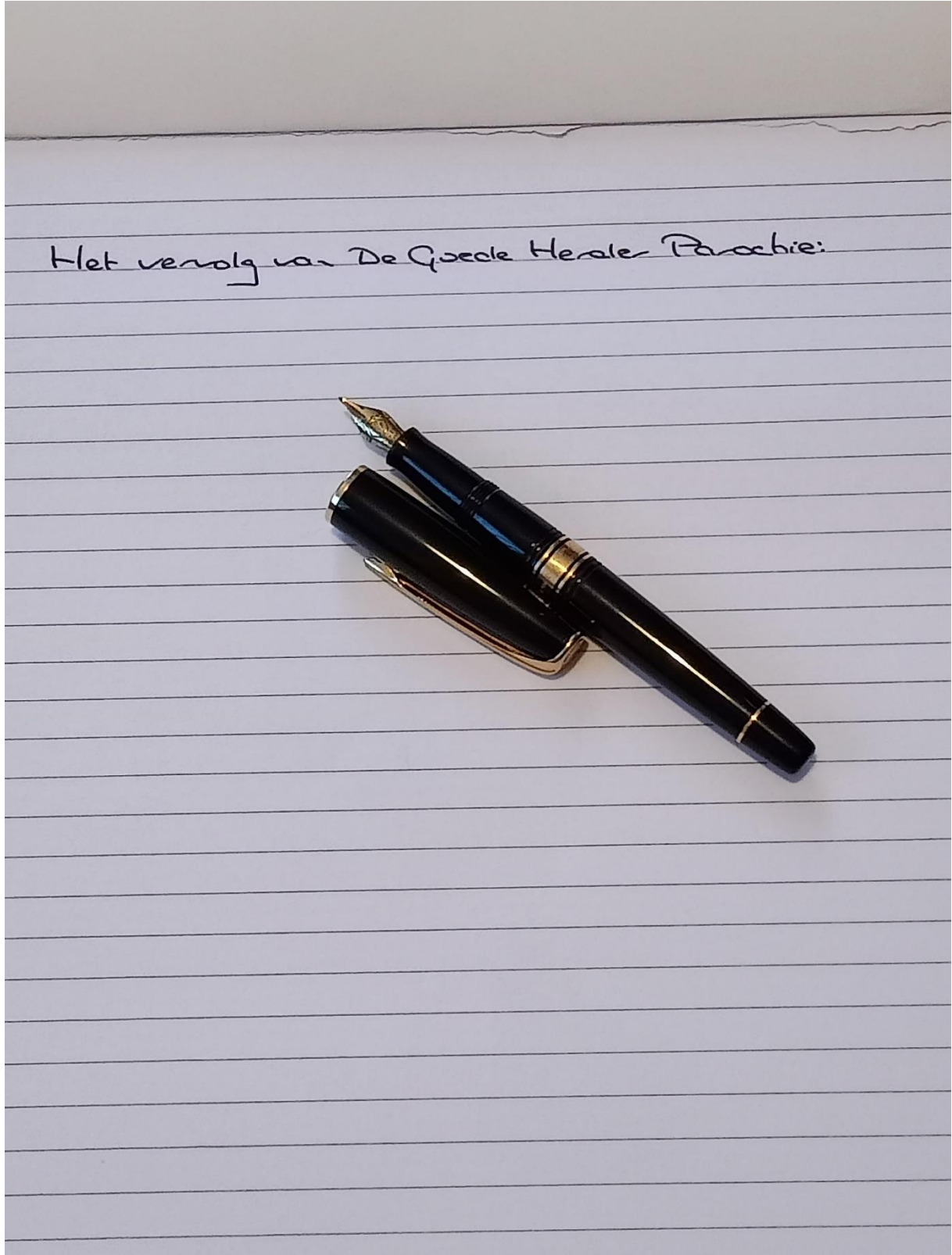
+ Cydd Houw

alleen samen krijgen we corona onder controle

16. Een nawoord

*'In die dagen was een woord van de Heer een zeldzaamheid
en kwam een visioen niet dikwijls voor.'*

(1 Samuël 3, 1b)

Voor het internet geschreven - voor u te lezen - de geschiedenis van De Goede Herder Parochie Emmen-Erica.

Het omvat eeuwen. Tijden die veranderden en blijven veranderen.

Vanaf de reformatie was de Katholieke Kerk hier zo'n 300 jaar uit beeld. Maar zij kwam terug! Herstelde, herbouwde zich als instrument van Gods heil voor gewone mensen van alle dag.

Vanaf die allereerste Eucharistie in Erica, zondag 28 oktober 1866 schrijven we onderhand al 155 jaar het verhaal van God en wij - Zijn volk - onderweg.

Om evangelist Lucas te citeren: *'Velen hebben zich er al toe gezet het verhaal te doen van wat zich bij ons heeft voltrokken, aan de hand van overleveringen van de oorspronkelijke ooggetuigen die dienaar van het woord zijn geworden. Nu heb ook ik besloten alles van voren af aan nauwkeurig na te gaan en voor u, geachte Godsvriend, ordelijk op schrift te stellen, zodat u zich kunt overtuigen van de betrouwbaarheid van de berichten die u hebt ontvangen.'* (Lucas 1, 1-4)

Veel, héél veel is niet genoemd. Mensen die gelovig mensen nabij waren. Op glorieuze, droevige, naargeestige en gewone momenten. Bij onrust zoals de veenarbeidersstaking van 1888 tot en met de opvang van daklozen in 2020 tijdens de coronapandemie.

De inzet van veel mensen is met dit schrijfwerk in de verte geen recht gedaan. Om de evangelist Johannes te parafaseren: *'Er is nog veel meer dat De Goede Herder Parochie gedaan heeft, maar als men het allemaal in bijzonderheden zou gaan optekenen, zou wellicht zelfs de wereld te klein zijn voor de boeken die men dan zou moeten schrijven.'* (Johannes 21, 25)

Ondertussen gaan wij verder de toekomst in, gaat u mee? U bent welkom om mee te doen en het verhaal van God en wij - Zijn volk – verder te schrijven. U mag met ons meedoen of op de plek waar u woont. Er is vast wel een kerk te vinden.

Ons zelf kennende: het gaat dat met vallen en opstaan, horten en stoten! God is goed en heeft geduld met ons zolang we het bloedserieus blijven proberen en spiritueel blijven groeien. Om te worden als Jezus zelf!

Onze toekomst in een steeds veranderende samenleving die ongetwijfeld nog verder ontkerkelijkt?

Alleen God kent het antwoord maar uw auteur is méér dan hoopvol. *'In die dagen was een woord van de Heer een zeldzaamheid en kwam een visioen niet dikwijls voor.'* (1 Samuël 3, 1b) Eén persoon, Samuël, was genoeg om voor Israël het keerpunt te worden. U zou zelf zo'n keerpunt kunnen zijn!

Het einde van religie is vaker voorspeld, zelfs wereldlijk machthebbers die het hebben nagestreefd.

Indrukwekkende potentaten kwamen en verdwenen in het graf. De machtigste imperiums verrezen en stortten weer ineen. Verleidelijke filosofieën werden van modieus toch weer ouderwets. Alles verdween in de geschiedenis.

Wat altijd terugkwam, hoe en wanneer dan ook, zelfs in Drenthe (!): stokoude woorden: Credo! Ik geloof in God, de almachtige Vader, schepper van hemel en aarde. Zelfs in een de tijd die wij modern noemen.

Zélf s met kennis van wetenschap, óók een gave van God. Zoals een kind het bij de communicatiecathese zei: 'Zonder God was er geen oerknal! God zei dat er licht moest zijn en toen BOOOEEEEEMMM!!!!'

Emmen-Erica, augustus 2021
pastoor P.J.J. Stiekema

Bronnen

- Archieven van De Goede Herder Parochie Emmen-Erica
- Sint Gerardus Majellakerk Barger-Oosterveld van hulpkerkje naar rijksmonument, Cor Siekman en Johnny Ameln
- De stichting van de Pauluskerk, Ton Bakker, Leo van der Heide, Jan van der Meer
- Goede fundamenten maar geen dak, 13 jaar Bernhardusparochie in Emmen, Gerrit Fennema, Trees Poiesz, Louis Poiesz, Lineke Timans
- 150 Jaar Sint-Josephparochie Barger-Compascuum, Herman Feringa, Marcel Wehkamp
- 100 jaar parochie 'Sint Willehadus' Munsterscheveld/Emmer-Compascuum, F. Geerdink en K.F. Geerding
- Gedenkboek van de pauselijke zouaven, A. Nuyens
- 100 Jaar hiërarchie in Drenthe, pater Willehad Kocks O.Carm.
- Katholiek leven in Noord-Nederland 1956-2006, eindredactie Tjebbe T. de Jong

- [Kroniek van de Karmel in Nederland 1840-1970, Antonius Jakobs](#)
- nl.wikipedia.org
- delpher.nl